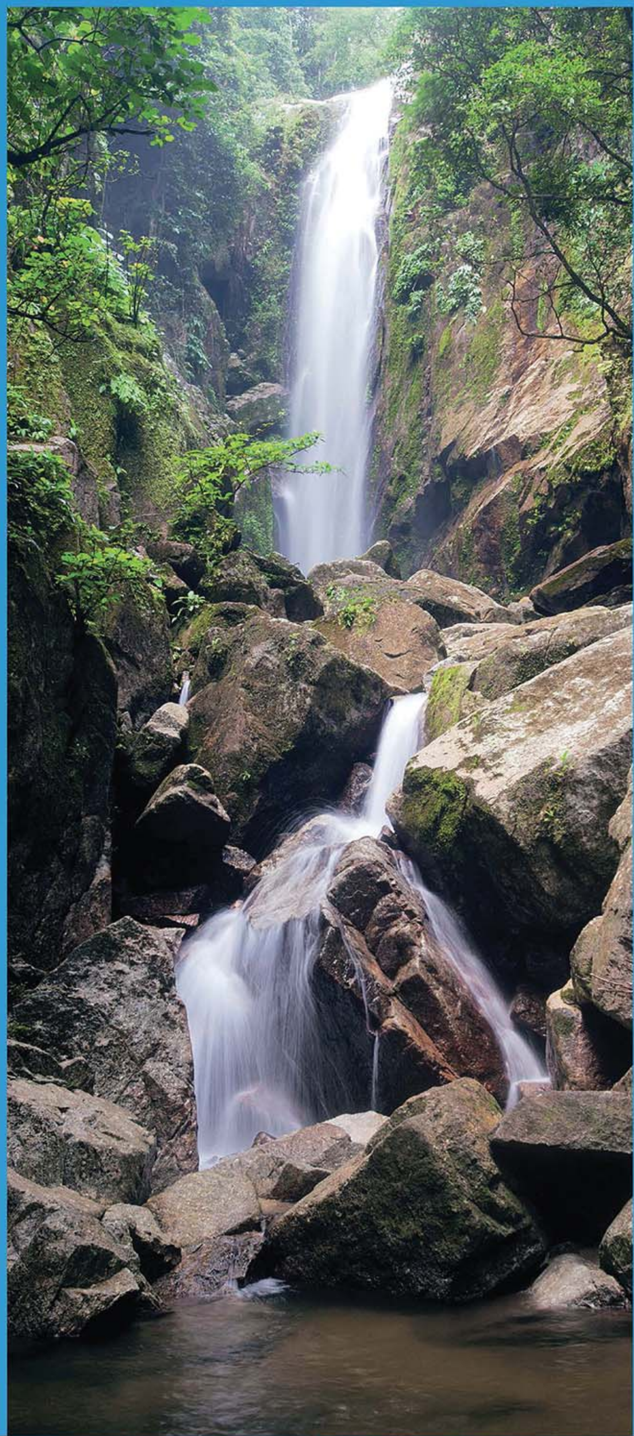

ทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย
ชุดภาคใต้

ปัตตานี
Pattani

ทรัพยากร
การท่องเที่ยวไทย
ชุดภาคใต้
ปัตตานี

ตราประจำจังหวัดปัตตานี :

ภาพปืนใหญ่พญาตานี

ปืนใหญ่พญาตานี หมายถึง ปืนใหญ่กระบอกสำคัญที่ใช้ป้องกันเมืองปัตตานีตลอดมา ชาวเมืองจึงถือว่าเป็นของคู่บ้านคู่เมืองมาแต่สมัยโบราณ

ดอกไม้ประจำจังหวัด : ดอกชบา

ชื่อสามัญ :

Chinese Rose, Shoe Flower

ชื่อวิทยาศาสตร์ :

Hibiscus rosa - sinensis L.

ต้นไม้มงคลประจำจังหวัด : ตะเคียนทอง

ชื่อสามัญ : Iron Wood

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Hopea odorata* Roxb.

คำขวัญประจำจังหวัด :

เมืองงามสามวัฒนธรรม ศูนย์ฮาลาลเลิศล้ำ ชนน้อมนำศรัทธา ถิ่นธรรมชาติงามตา ปัตตานีสันติสุขแดนใต้

คำนำ

เมื่อพุทธศักราช ๒๕๕๔ อันเป็นโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเห็นว่าน่าจะจัดทำหนังสือทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อร่วมเฉลิมพระเกียรติในโอกาสอันสำคัญยิ่งนี้

อนึ่งในโอกาส ๕๐ ปี แห่งการสถาปนาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๓ นับเป็นช่วงอันดีที่จะมีการรวบรวมสรรพความรู้ที่เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลต่อการพัฒนาศักยภาพการตลาดท่องเที่ยวไทย การจัดทำหนังสือทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยจึงเกิดขึ้นจากสองแนวคิดนี้

ทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทยนั้นแบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ เช่น หาดทราย ชายทะเล เกาะแก่ง ป่า เขา น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน ทะเลสาบ รวมถึงสิ่งที่ถือกำเนิดขึ้นร่วมกาลสมัยกับประวัติศาสตร์ธรรมชาติ เช่น ซากดึกดำบรรพ์ เป็นต้น ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถานและศาสนา รวมถึงพิพิธภัณฑสถาน ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เช่น งานเทศกาล ประเพณี ศิลปะการแสดง ศิลปหัตถกรรม หอศิลป์ วิถีชีวิต ตลอดจนกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สำรวจรวบรวมข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยมาโดยตลอด นับแต่ก่อตั้งองค์กรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ และได้ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชน ด้วยวิธีการและสื่อต่าง ๆ ทุกประเภท เช่น นิตยสาร จุลสาร ฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว หนังสือ หนังสือภาพ แผ่นพับ สารคดี ภาพยนตร์ ตลอดจนการศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยว และจัดให้มีการรับรองมาตรฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในนามของรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย ซึ่งมีขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ ฯลฯ แต่การนำเสนอข้อมูลโดยรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเรียงลำดับอักษรจัดเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกแก่การค้นคว้า เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในโอกาสนี้ องค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นฐานข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว นักศึกษา และบุคลากรด้านการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้นำไปใช้พัฒนาและส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยอย่างยั่งยืนต่อไปได้ตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีเป้าหมายให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการสร้างงานและกระจายรายได้ไปยังทุกภูมิภาค

ในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการท้องถิ่นดังเช่นทุกวันนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับสิทธิและหน้าที่ในการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้นกว่าในอดีต การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีความตระหนักดีว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวหลายประเภทนั้นยังมิได้มีระบบบริหารจัดการที่ถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากขาดฐานข้อมูลที่ถูกต้องรองรับ พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ จึงได้กำหนดภาระหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการให้ความรู้แก่บุคลากรในหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ด้วย หนังสือทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยจึงเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามในการให้ความรู้นั้น

การจัดทำทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย แบ่งเป็น ๔ ชุด เริ่มต้นที่ภาคอีสานใน พ.ศ. ๒๕๕๑ และจัดทำภาคกลาง-ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคใต้ในเวลาถัดมา แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือชุดนี้รวบรวมจากข้อเสนอแนะของท้องถิ่นและฐานข้อมูลส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์สาขาต่าง ๆ ผู้แทนหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชน ร่วมเป็นที่ปรึกษา อำนวยการ ดำเนินงาน ทั้งได้มีการประชุมตรวจสอบเนื้อหาอย่างละเอียดเพื่อความถูกต้อง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า องค์ความรู้จากหนังสือชุดทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย จะเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจอันมีผลสืบเนื่องให้เกิดความสำนึกหวงแหนรักษามรดกที่ธรรมชาติและบรรพชนได้สร้างไว้เพื่อให้คนไทยสามารถเป็นเจ้าบ้านผู้มีความรู้ มีศักดิ์ศรี และมีอัธยาศัยไมตรีต่อผู้มาเยือน มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกวิธี ทำให้ประเทศไทยสามารถเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแห่งหนึ่งของโลก

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

วิธีใช้

สัญลักษณ์ แสดงทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทต่าง ๆ ได้แก่

ธรรมชาติ

ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน และศาสนา

ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม

คำหลัก เรียงตามตัวอักษร ก - ฮ แยกประเภทตามลักษณะทรัพยากรการท่องเที่ยว

แม่น้ำปัตตานี

แม่น้ำปัตตานี มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาสันกาลาคีรี บริเวณรอยต่อเขตแดนไทย - มาเลเซีย เขตพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผ่านอำเภอยะรัง อำเภอหนองจิก และอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี แล้วไหลออกสู่ทะเลอ่าวไทย มีความยาว ๒๑๐ กิโลเมตร มีการสร้าง *เขื่อนบางลาง* บริเวณตอนบนของแม่น้ำในเขตอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

แม่น้ำปัตตานีเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่อยู่กลางเมืองปัตตานี มี *สะพานเดชานุชิต* เชื่อมสองฝั่งแม่น้ำ เทศบาลเมืองปัตตานีได้ปรับปรุงภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำให้มีความสวยงาม มีลานเอนกประสงค์เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและงานต่าง ๆ เช่น การแสดงแสง สี เสียงใน *งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว* ซึ่งมีพิธีกรรมลุยน้ำและ *งานมหกรรมไก่ฆอและ (ไก่กอและ)* เป็นต้น

ความสำคัญของสายน้ำแห่งนี้เปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวปัตตานีและให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งอุปโภคและบริโภค เช่น การผลิตน้ำประปา การชลประทาน ผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นแหล่งประมงน้ำจืด ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ใช้ในงานด้านอุตสาหกรรม เช่น การดูดทราย เป็นต้น

ดูที่ งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚53.441΄ E 101˚15.427΄

ไก่ฆอและ

ไก่ฆอและ หรือไก่กอและเป็นอาหารมลายูปักษ์ใต้และมาเลเซีย โดยเฉพาะที่ปัตตานีจะมีชื่อเสียงมาก ไก่กอและในภาษามลายูปาตานีจะอ่านว่า "อาแยฆอและ" (Ayam Golek) คำว่า อาแย (Ayam) แปลว่า ไก่ ฆอและ (Golek) แปลว่า กลิ้ง อาแยฆอและ จึงแปลว่า ไก่กลิ้ง หมายถึงการย่างไก่นั่นเอง

ม
๓๗

ความนำ แสดงภาพรวมหรือจุดเด่นของคำหลัก

ความหลัก ย่อหน้าที่ ๒ แสดงองค์ความรู้ของทรัพยากรการท่องเที่ยวนั้น ๆ เช่น ความเป็นมา ภูมิปัญญา

ความรอง - ล้อมกรอบ แสดงเกร็ดความรู้หรือขั้นตอนกระบวนการ

หมวดอักษร และ ***เลขหน้า***

พิกัดภูมิศาสตร์ แสดงค่าตำแหน่งของสถานที่ประกอบด้วย ละติจูด และลองจิจูด

ดูที่ อ่านเพิ่มเติมเพื่อโยงความรู้ความคิด

ทรัพยากรการท่องเที่ยว ชุดภาคใต้ ประกอบด้วย ***บทนำ*** ได้แก่ ภูมินิเวศ / ยุคดึกดำบรรพ์ ปูมบ้านปูมเมือง กลุ่มชาติพันธุ์ / ศิลปวัฒนธรรม ***คำหลัก*** เรียงลำดับตามอักษร ก - ฮ แยกประเภทตามลักษณะแหล่งท่องเที่ยว ***ดัชนี*** อยู่ต่อท้าย ช่วยในการสืบค้น ***บรรณานุกรม*** อยู่ท้ายเล่ม สำหรับผู้ประสงค์ค้นคว้าเพิ่มเติม ทั้งนี้ ได้กำหนดกรอบการเขียน เช่น

- หลีกเลี่ยงคำหรือความที่จะก่อความขัดแย้ง
- คำเฉพาะหรือภาษาท้องถิ่น คงไว้โดยวงเล็บภาษากลาง เช่น ควน (เนินเขา) โตน (น้ำตก) ยวน (หมู่) หนังลุง (หนังตะลุง)
- ยุค ใช้กำหนดค่ายังไม่มีตัวอักษรใช้สื่อสาร
- สมัย ใช้กำหนดค่าเมื่อมีการประดิษฐ์อักษรใช้สื่อสาร
- พันธุ์ไม้ / พรรณไม้ ใช้ตามบริบท เช่น พันธุ์ไม้ ใช้ในกรณีเกี่ยวกับการสืบต่อพันธุ์ (สายพันธุ์) พรรณ หมายถึงชนิด (เน้นรูปร่างภายนอก)
- ภาพเขียนสี ใช้ในกรณีที่เป็น *ภาพเขียนสี* โดยแท้จริง นอกนั้นใช้คำว่า *ศิลปะถ้ำ*
- แม่น้ำ / ลำน้ำ ในหนังสือชุดนี้ กำหนดใช้คำว่า *แม่น้ำ* ในกรณีเอ่ยถึงเส้นทางน้ำตลอดสาย เช่น แม่น้ำตาปี และใช้ *ลำน้ำ* ในกรณีเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำ

สารบัญ

มัสยิดกรือเซะ

แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของจังหวัดปัตตานี

ภูมินิเวศ

ที่ตั้งและอาณาเขต

ปัตตานี (Pattani) เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางภาคใต้ตอนล่าง ริมฝั่งทะเลด้านทิศตะวันออก ติดกับอ่าวไทย มีพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวถึง ๑๗๐ กิโลเมตร มีเกาะอยู่นอกชายฝั่ง ๔ เกาะ อดีตปัตตานีเป็นเมืองท่าที่สำคัญและเจริญรุ่งเรืองมาก เป็นแหล่งที่พักเรือเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างพ่อค้าอินเดียและพ่อค้าจีน นักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า ปัตตานีเดิมเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่ในจดหมายเหตุของชาวชวาและมลายูในชื่อว่า *ลังกาสุกะ* (Lang - Kasuka) มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๗ - ๑๑ อยู่ทางใต้ของอาณาจักรตามพรลิงก์ในคาบสมุทรมลายู

จังหวัดปัตตานีอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ทางรถยนต์ ๑,๐๕๕ กิโลเมตร และทางรถไฟระยะทาง ๑,๐๒๕ กิโลเมตร (สถานีรถไฟโคกโพธิ์) มีเนื้อที่ ๑,๙๔๐.๓๕ ตารางกิโลเมตร ด้านทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสงขลา ด้านทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา ด้านทิศตะวันออกติดต่อกับอ่าวไทย และด้านทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดยะลา และจังหวัดสงขลา

ปัตตานีแบ่งเขตการปกครองเป็น ๑๒ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอสายบุรี อำเภอหนองจิก อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอยะรัง อำเภอยะหริ่ง อำเภอปะนาเระ อำเภอมายอ อำเภอไม้แก่น อำเภอทุ่งยางแดง อำเภอแม่ลาน และอำเภอกะพ้อ

ภูมิประเทศ

พื้นที่ของจังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่ม และที่ราบชายฝั่งทะเล เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะในที่ราบลุ่มแม่น้ำปัตตานีซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นเสมือนอู่ข้าวอู่น้ำ เช่น ทุ่งราบอำเภอโคกโพธิ์ อำเภอยะรัง และอำเภอมายอ ประชาชนนิยมปลูกข้าว มะพร้าว ผลไม้ และทำสวนยางพารา

ภูมิประเทศจังหวัดปัตตานี สามารถแบ่งออกเป็น ๓ เขต คือ *เขตที่ราบ* อยู่สูง ๒๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง พบอยู่ทางด้านทิศเหนือ และทิศตะวันออกของจังหวัด ลักษณะเป็นแนวยาวขนานไปกับชายฝั่งทะเล มีหาดทราย สันทราย และที่ลุ่ม รวมเนื้อที่ ๑,๓๕๕ ตารางกิโลเมตร (๘๗๔,๐๖๓ ไร่) หรือร้อยละ ๗๒.๐๗ ของเนื้อที่จังหวัด เป็นพื้นที่เกษตรกรรมทำนาและสวนผลไม้ ถัดมาคือ *เขตเนินเขาลูกคลื่น* ที่อยู่สูงระหว่าง ๒๐ - ๑๐๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง รวมเนื้อที่ ๓๓๖ ตารางกิโลเมตร (๒๑๐,๐๐๐ ไร่) หรือร้อยละ ๑๗.๓๓ ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่พื้นที่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และบางส่วนในทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเขตอำเภอโคกโพธิ์ ส่วนมากใช้ปลูกยางพารา และพื้นที่ *เขตภูเขา* สูง ๑๐๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลางขึ้นไป มีความลาดชันมากกว่า ๓๕ เปอร์เซ็นต์ ยอดเขาสำคัญอยู่บนทิวเขาสันกาลาคีรี เช่น เขาใหญ่ สูง ๗๘๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เขาน้ำค้าง สูง ๗๗๕ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เขาไหม้ สูง ๒๒๙ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เขาเปาะซีเกง สูง ๔๔๔ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เขาหินม้า สูง ๔๐๙ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เขาพ่อมิ่ง สูง ๔๗๗ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เขามะรวด สูง ๓๒๕ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง เป็นต้น เขตภูเขาเหล่านี้มีเนื้อที่ ๑๒๘.๕๕ ไร่ หรือร้อยละ ๑๐.๖๐ ของเนื้อที่จังหวัด

นอกจากนี้ยังมี *อ่าวปัตตานี* เป็นอ่าวน้ำกร่อยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำชายฝั่งทะเล (Coastal Wetlands) ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ขององค์การสากลเพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรแห่งโลก (International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources : IUCN) เนื่องจากมีความหลากหลายทางชีวภาพสูงสุดแห่งหนึ่งของโลก ในด้านพืชน้ำและสัตว์ที่อาศัยอยู่

ที่ราบฝั่งทะเลปัตตานีที่ติดต่อเขตจังหวัดนราธิวาสมีลักษณะเป็น **ฝั่งทะเลแบบยกตัว** (Emergence Shoreline) เกิดจากการทับถมของตะกอน และเกิดการยกตัวของเปลือกโลกในอดีต จึงทำให้เกิดเนินเขาหินแกรนิตโผล่ขึ้นบริเวณฝั่งทะเลอำเภอปะนาเระ

ป่าไม้ ปัตตานีมีผืนป่าร้อยละ ๑๒ ของพื้นที่ทั้งหมด อุดมไปด้วย *ป่าดิบชื้น (Moist Evergreen Forest)* และ *ป่าชายเลน (Mangrove Forest)* ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว มีเนื้อที่ ๑๑๐ ตารางกิโลเมตร (๖๘,๗๕๐ ไร่) มีป่าสงวนแห่งชาติต่างๆ เช่น ป่าทิวเขาเปาะนายิ อำเภอมายอ ป่าบูเก๊ะกุง อำเภอทุ่งยางแดง ป่าเขายีโต๊ะ อำเภอมายอ สายบุรี และทุ่งยางแดง ป่าบาโงจะ-ลามี อำเภอยะรัง ป่ากูเต๊ะตางอ อำเภอยะรัง ป่าเขาใหญ่ อำเภอโคกโพธิ์ ป่าไม้แก่น อำเภอไม้แก่น ป่าสายโฮ่ อำเภอหนองจิก ป่าเขาตูม อำเภอยะรัง ป่ากะรุบิ อำเภอกะพ้อ ป่าดอนนา อำเภอหนองจิก ป่าชายเลนยะหริ่ง ๑ - ๓ และป่าชายเลนหนองจิก เป็นต้น

นิเวศทางธรรมชาติที่โดดเด่น คือ *ป่าพรุ (Swamp forest)* มีลักษณะเป็นแอ่งน้ำจืดท่วมขังตลอดปี จนเกิดมีพืชพันธุ์ไม้ป่าดิบเจริญงอกงามแน่นทึบ ป่าพรุที่สำคัญในปัตตานีมีอยู่หลายแห่ง เช่น ป่าพรุหนองจิก เนื้อที่ ๗.๗๓ ตารางกิโลเมตร (๔,๘๒๘.๑๓ ไร่) ป่าพรุสายบุรี เนื้อที่ ๖๖ ตารางกิโลเมตร (๔๑,๒๘๑.๒๕ ไร่) ป่าพรุนาแระ เนื้อที่ ๐.๗๕ ตารางกิโลเมตร (๔๖๘.๗๕ ไร่) ป่าพรุอำเภอทุ่งยางแดง เนื้อที่ ๑.๕๒ ตารางกิโลเมตร (๙๕๓.๑๓ ไร่) และป่าพรุลิปะสะโง เนื้อที่ ๒๔ ตารางกิโลเมตร (๑๕,๐๐๐ ไร่) เป็นต้น นับเป็นแหล่งรวมความหลากหลายทางชีวภาพที่สำคัญ พบพืชเด่นๆ เช่น ตังหน *(Calophyllum pulcherrimum)* อ้ายบ่าว *(Stemonurus secundiflorus* Bl.*)* หลุมพี *(Eleiodoxa conferta)* ทองบึ้ง *(Koompassia malaccensis)* หมากแดง *(Cyrtostachys renda* Bl.*)* กะพ้อ *(Licuala paludosa* Griff*)* ระกำ *(Salacca wallichiana)* และย่านลิเภา (*Lygodium* spp.) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีสัตว์หายากอาศัยอยู่ด้วย เช่น แมวป่าหัวแบน (Flat-headed Cat) ค่างแว่นถิ่นใต้ (Dusky Langur) นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่ (Greater Racket-tailed Drongo) และหมีขอ (Binturong) เป็นต้น

แหล่งน้ำ จังหวัดปัตตานีมีแหล่งน้ำที่สำคัญอยู่ ๒ แหล่ง คือ แม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำสายบุรี นอกจากนั้นเป็นคลองสายย่อย เช่น คลองท่าเรือ คลองหนองจิก คลองบางเขา คลองตันหยง คลองกรือเซะ และคลองสุไหงบารู เป็นต้น

แม่น้ำปัตตานี เป็นแม่น้ำสายหลักของชุมชนเมืองปัตตานีมาตั้งแต่อดีต มีต้นกำเนิดจากทิวเขาสันกาลาคีรีบริเวณชายแดนไทย - มาเลเซีย ในอำเภอเบตง จังหวัดยะลา แม่น้ำสายนี้ไหลจากทิวเขาลงสู่พื้นราบ จากทิศใต้ไปทิศเหนือ ผ่านอำเภอเบตง อำเภอธารโต อำเภอบันนังสตา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา แล้วไหลสู่อำเภอยะรัง อำเภอหนองจิก และอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี รวมระยะทาง ๒๑๐ กิโลเมตร มีน้ำไหลตลอดปี ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้ใช้ประโยชน์ ทั้งเพื่อการเกษตร และอุปโภคบริโภค มีการสร้างเขื่อนเอนกประสงค์ชื่อ *เขื่อนบางลาง* ในจังหวัดยะลา

แม่น้ำสายบุรี เป็นแม่น้ำอีกสายหนึ่งที่มีต้นกำเนิดจากทิวเขาสันกาลาคีรี แม่น้ำสายบุรีมีความยาว ๑๘๖ กิโลเมตร

ไหลจากอำเภอแว้ง อำเภอจะแนะ อำเภอศรีสาคร อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส เข้าสู่เขตอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ก่อนจะไหลออกสู่ทะเลที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีน้ำไหลตลอดปี ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ทั้งด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เป็นต้นน้ำที่มีแหล่งแร่ทองคำอยู่ที่เหมืองโต๊ะโมะ และตามสายน้ำก็เป็นแหล่งแร่ทองคำในทราย ในอดีตจึงเรียกพื้นที่แถบปัตตานีว่า *คาบสมุทรทองคำ*

ภูมิอากาศ

ปัตตานีมีอากาศแบบมรสุมเขตร้อนตลอดปี อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุม ๒ ทิศทาง คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดระหว่างเดือนพฤษภาคม - เดือนตุลาคม และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ พัดช่วงเดือนตุลาคม - เดือนเมษายน อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี ๒๗ องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๘.๑ องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน - เดือนพฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๕.๗ องศาเซลเซียส ในเดือนธันวาคม มีฝนตกสม่ำเสมอตลอดปี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปี ๑,๗๖๖.๕ มิลลิเมตร ฝนตกเฉลี่ยต่อปี ๑๔๑.๕ วัน

ประเภทของป่าที่พบในจังหวัดปัตตานี

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง

ยุคดึกดำบรรพ์

พื้นที่จังหวัดปัตตานีประกอบด้วยหินยุคแคมเบรียน (๖๐๐ - ๕๗๐ ล้านปี) ประกอบด้วยหินดินดานปนทรายสีน้ำตาลแทรกตัวสลับอยู่กับหินชุดทุ่งสง พบกระจายอยู่บริเวณทิวเขาบรรทัด

ยุคคาร์บอนิเฟอรัส (๓๕๐ - ๓๑๐ ล้านปี) พบกลุ่มหินทรายแผ่กระจายอยู่ตลอดแนวจังหวัด มีกลุ่มหินอัคนีและหินแกรนิตวางตัวในแนวเหนือใต้ของทิวเขาบรรทัด

ยุคจูราสสิก (๑๙๕ - ๑๘๐ ล้านปี) ประกอบด้วยหินทราย พบในพื้นที่เล็ก ๆ บริเวณอำเภอยะหริ่ง

ยุคเทอร์เชียรี (๓๗ - ๒๓ ล้านปี) ประกอบด้วยหินกรวดมน หินทรายสีแดงและเทา หินดินดานปนทราย หินโคลน หินปูน และชั้นถ่านหิน พบบริเวณควนคูหา จังหวัดปัตตานี

ยุคควอเตอร์นารี (๒ - ๑.๘ ล้านปี) ประกอบด้วยตะกอนทราย พบแพร่กระจายบริเวณกว้างในจังหวัดปัตตานี

ปูมบ้านปูมเมือง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และเอกสารบันทึกเรื่องราวของประเทศจีน อินเดียและอาหรับ สันนิษฐานว่าเคยมีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณปัตตานีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๓ เรียกอาณาจักรแห่งนี้ว่า *ลังกาสุกะ* จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๑๕ อาณาจักรลังกาสุกะตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย เรื่องราวของลังกาสุกะก็ขาดหายไป สันนิษฐานว่ารัฐปัตตานีน่าจะเกิดขึ้นในช่วงระหว่างกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๐ เคยมีกษัตริย์ปกครองจนถึงปี ๒๒๓๑ จึงสิ้นสุดยุคการปกครองของราชวงศ์ปัตตานี จากนั้นราชวงศ์กลันตันได้เข้ามาปกครอง และในที่สุดก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจการปกครองของประเทศไทยอย่างแท้จริงในสมัยสมเด็จพระเจ้า-กรุงธนบุรี

เมืองปัตตานีเคยเป็นรัฐอิสระ ประกอบด้วย ยะลา ปัตตานี นราธิวาส มีฐานะเป็นเมืองท่าที่สำคัญ เป็นถิ่นอาศัยของชาวมุสลิม ภายหลังรัฐปัตตานีถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนไทย รัฐปัตตานีจึงได้แยกออกเป็น ๓ จังหวัด ประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดปัตตานีคือชาวมาเลย์มุสลิม นอกนั้นเป็นชาวไทยพุทธ และชาวไทยเชื้อสายจีน

นอกจากนี้ยังเชื่อว่า ปัตตานีเป็นอาณาจักรเก่าแก่ และมีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่ครั้งอดีต เนื่องจากมีหลักฐานทางโบราณคดี บ่งชี้ว่าบริเวณอำเภอยะรัง มีซากร่องรอยของเมืองโบราณขนาดใหญ่ซ้อนทับกันถึง ๓ เมือง ต่อมาได้ย้ายเมืองปัตตานีมาบริเวณ บ้านกรือเซะ เมืองปัตตานีได้ชื่อว่าเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้ปลายแหลมมลายู มีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรม-ไตรโลกนาถ จนเมื่อ พ.ศ. ๒๐๕๔ โปรตุเกสยึดครองมะละกาได้สำเร็จ ทำให้ปัตตานีกลายเป็นเมืองท่าที่สำคัญ และเจ้าเมืองปัตตานีต้องการเป็นอิสระ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ยกทัพหลวงลงมาปราบปรามพม่าที่มาตีหัวเมืองทางแหลมมลายูจนเรียบร้อย และกรมพระราชวังบวรฯ เสด็จลงไปประทับที่เมืองสงขลา ให้ข้าหลวงเชิญกระแสรับสั่งออกไปยังหัวเมืองอื่น ๆ คือ เมืองปัตตานี เมืองไทรบุรี และเมืองตรังกานู ให้ยอมเป็นเมืองขึ้น แต่สุลต่านมูฮัมหมัด พระยาปัตตานีในขณะนั้นขัดขืน กรมพระราชวังบวรฯ จึงมีรับสั่งให้พระยากลาโหมยกกองทัพไทยลงไปตีเมืองปัตตานีได้ในปี ๒๓๒๙

โบราณวัตถุ
พิพิธภัณฑ์ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้

เมื่อพ.ศ. ๒๓๓๒ ตนกู ลามิดดิน เจ้าเมืองปัตตานีมีหนังสือชวนองค์เชียงสือ เจ้าอนัมก๊ก ให้ร่วมกันตีหัวเมืองในพระราชอาณาจักร เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงทราบจึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพไปตีเมืองปัตตานีอีกครั้งหนึ่ง ต่อมาในปี ๒๓๕๑ ดาโต๊ะปังกาลันก่อความไม่สงบขึ้น เจ้าพระยาพลเทพ (บุนนาค) ยกทัพหลวงออกไปสมทบกับเมืองสงขลา พัทลุง จะนะ ตีเมืองปัตตานีได้สำเร็จ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ โปรดเกล้าฯ ให้พระยาอภัยสงครามและพระยาสงขลา (เถี่ยนจ๋อง) ผู้กำกับดูแลหัวเมืองมลายู แบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น ๗ หัวเมือง และแต่งตั้งให้พระยาเมืองเป็นผู้ปกครอง ตั้งแต่ปี ๒๓๕๙ เป็นต้นมา

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เกิดภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ รัฐบาลยุบเลิกมณฑลปัตตานี คงสภาพเป็นจังหวัด ยุบจังหวัดสายบุรีเป็นอำเภอตะลุบัน และแบ่งพื้นที่บางส่วนของสายบุรี คือระแงะ และบาเจาะ ไปขึ้นกับจังหวัดนราธิวาส ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นต้นมา จังหวัดปัตตานีมีการปกครองโดยผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรก คือ พระยารัตนภักดี (แจ้ง สุวรรณจินดา) จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ

ยุคก่อนประวัติศาสตร์

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดปัตตานี มีการค้นพบหลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะพื้นที่แถวแม่น้ำลำคลอง หรือใกล้ภูเขา เช่น อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอยะรัง อำเภอทุ่งยางแดง ได้แก่ ขวานหิน ภาชนะดินเผา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าผู้คนในสมัยนี้มีการอพยพลงมาสู่ที่ราบ โดยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีการสืบทอดการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ ภาชนะดินเผาอย่างต่อเนื่อง จนถึงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์

มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดปัตตานีอาศัยอยู่ทางต้นน้ำของแม่น้ำปัตตานี และบริเวณภูเขาหินปูน รวมถึงแหล่งที่เป็นที่ตั้งชุมชนบริเวณเขตจังหวัดยะลา เป็นแหล่งกำเนิดชุมชนดั้งเดิม ต่อมาได้เคลื่อนย้ายชุมชนลงมาสู่ที่ราบลุ่มตอนปลายของแม่น้ำปัตตานี เพื่อ

เมืองโบราณยะรัง

เปลี่ยนวิถีชีวิตเป็นชุมชนที่มีการติดต่อกับโลกภายนอก รับวัฒนธรรมอินเดียและจีน นำไปสู่การพัฒนาเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์

สมัยประวัติศาสตร์

อาณาจักรลังกาสุกะ พุทธศตวรรษที่ ๗ - ๑๑

อาณาจักรลังกาสุกะตั้งขึ้นราวพุทธศตวรรษที่ ๗ อยู่ทางใต้ของอาณาจักรตามพรลิงก์ในคาบสมุทรมลายู บริเวณ *มัสยิดกรือเซะ* ปัจจุบัน อยู่ระหว่างอำเภอเมืองปัตตานีกับอำเภอยะหริ่ง และบริเวณอำเภอยะรัง ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปัตตานี มีอาณาเขตครอบคลุมถึงทางเหนือตะกั่วป่า และตรัง ทางใต้ตลอดแหลมมลายู โดยพัฒนามาจากเมืองท่าเล็ก ๆ ของชาวพื้นเมืองจนเติบโตเป็นรัฐและมีฐานะเป็นอาณาจักร

ลังกาสุกะ เป็นนครรัฐตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๗ รุ่งเรืองยาวนานถึง ๑,๔๐๐ ปี จึงเสื่อมสลายไป เนื่องจากทะเลถอยห่างตัวเมืองออกไป จนผู้คนพากันทิ้งเมือง ซ้ำโดนน้ำท่วมโคลนถมทับตัวเมือง เพิ่งขุดพบซากไม่นานมานี่เอง สันนิษฐานกันว่าคนในหมู่บ้านกาแลจินอ อำเภอเมืองปัตตานีปัจจุบัน คือผู้สืบเชื้อสายชาวเมืองลังกาสุกะ ที่เป็นลูกครึ่งชาวจีนกับคนพื้นเมืองที่ต้องทิ้งเมืองเก่ามาอยู่ในปัตตานีเมื่อ ๑,๐๐๐ กว่าปีที่แล้ว

เมืองโบราณที่กรมศิลปากรกำลังขุดแต่งอยู่ที่อำเภอยะรัง คือ ศูนย์กลางการปกครอง อาณาจักรลังกาสุกะ ชาวอินเดียและชาวอาหรับ เรียกเมืองนี้ว่า *ลังกาสุกะ* ส่วนชาวจีนเรียกว่า *หลาง หย่า ซุ่ย* ร่องรอยทางโบราณคดี ชี้ให้เห็นว่ามีลักษณะเป็นเมืองเรียงซ้อนกันถึง ๓ เมือง ได้แก่ เมืองที่บ้านวัด บ้านจาเละ และบ้านปราแว พบร่องรอยทางโบราณคดีกว่า ๔๐ แห่ง เป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา พบคำจารึกภาษาปัลลวะอินเดียโบราณ และภาษาสันสกฤต แรกเริ่มนั้นชาวลังกาสุกะนับถือศาสนาพราหมณ์ เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามตามลำดับ

ลังกาสุกะ เป็นกึ่งกลางเส้นทางค้าขายระหว่างโลกตะวันตกกับตะวันออก เป็นศูนย์กลางการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญของภูมิภาคนี้

ลังกาสุกะ อาจเป็นอาณาจักรเดียวในโลกที่ล่มสลายไปไม่ใช่เพราะสงครามหรือโรคระบาด แต่เกิดจากทะเลถอยห่างออกไปเรื่อย ๆ เมื่อไม่สามารถทำมาหากินได้เหมือนเดิม ผู้คนก็อพยพไปอยู่ที่อื่นพร้อม ๆ กับอาณาจักรอื่นเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาแทนที่

มัสยิดกรือเซะ

สมัยศรีวิชัย

พุทธศตวรรษที่ ๑๔ - ๒๐

ปัตตานีในสมัยศรีวิชัย รู้จักกันในนามเมืองลังกาสุกะ มีระบบการปกครองที่เป็นระเบียบ เป็นเมืองท่าค้าขายกับนานาชาติ มีความเจริญรุ่งเรือง ผู้คนยอมรับอารยธรรมจากต่างชาติ มีชาวมลายูอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น และยังมีความสำคัญในฐานะเมืองบริวาร ๑๒ นักษัตรของเมืองนครศรีธรรมราช เช่น บริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านปราแว ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง

ด้านการเมืองการปกครอง ปัตตานีในอดีตเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรลังกาสุกะ ต่อมาตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีวิชัย โจฬะ และมัชฌปาหิตตามลำดับ อาณาจักรสุโขทัยแผ่ขยายอำนาจลงมาโดยร่วมมือกับเมืองนครศรีธรรมราชเข้ายึดครองเมืองต่าง ๆ ตอนล่างของคาบสมุทรมลายู รวมทั้งปัตตานี ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบที่เมืองโบราณยะรัง แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม หลังจากที่อาณาจักรศรีวิชัยเสื่อมอำนาจลง แต่เมื่ออาณาจักรมะละกามีอำนาจขึ้นในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๐ ปัตตานี และเมืองต่าง ๆ ทางตอนล่างของคาบสมุทรมลายูก็ตกเป็นเมืองขึ้นของมะละกาจนถึง พ.ศ. ๒๐๕๔ โปรตุเกสเข้ายึดครองเมืองต่าง ๆ ของมะละกา รวมทั้งปัตตานี แต่อำนาจของสยามยังคงมีอิทธิพลในฐานะหัวเมืองประเทศราชฝ่ายใต้

*โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี

สมัยอยุธยาถึงสมัยธนบุรี

ระหว่าง พ.ศ. ๑๙๙๑ - ๒๐๓๑ เมืองปัตตานีเป็นหัวเมืองฝ่ายใต้ปลายแหลมมลายู มีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา มาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

ระหว่าง พ.ศ. ๒๐๓๔ - ๒๐๗๒ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงยินยอมให้โปรตุเกสเข้ามาตั้งสถานีการค้าในเมืองชายทะเล เช่น มะริด ตะนาวศรี นครศรีธรรมราช และปัตตานี ทำให้เมืองปัตตานีเป็นเมืองท่าที่สำคัญ และเป็นที่ตั้งสถานีการค้าของพ่อค้าทั้งชาวตะวันออกและชาวตะวันตก

พ.ศ. ๒๐๙๒ สมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พม่ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา พระยาตานีศรีสุลต่าน ได้นำทัพเรือยกไปช่วยราชการสงคราม แต่เมื่อเห็นว่าทางกรุงศรีอยุธยาเสียทีแก่พม่า จึงถือโอกาสก่อการกบฏ ยกกำลังบุกเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ์ต้องเสด็จหนีไปประทับที่อื่น เมื่อกองทัพไทยรวบรวมกำลังได้แล้ว จึงยกมาตีกองกำลังเมืองปัตตานีแตกพ่ายไป

พ.ศ. ๒๑๔๖ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงมีรับสั่งให้ออกญาเดโชยกทัพไปตีเมืองปัตตานี แต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากพ่อค้าชาวยุโรปได้ช่วยเหลือเมืองปัตตานีทั้งอาวุธปืนใหญ่และทรัพย์สินเงินทอง

ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๓๑ - ๒๒๔๕ ในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา เมืองปัตตานีประกาศไม่ยอมขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ทำให้เมืองปัตตานีเป็นอิสระต่อเนื่องมาจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๓๑๐ จนสิ้นสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงธนบุรี

สมัยรัตนโกสินทร์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑

พ.ศ. ๒๓๒๕ พระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ยกทัพหลวงลงมาปราบปรามพม่าที่มาตีหัวเมืองทางแหลมมลายูจนเรียบร้อย

พ.ศ. ๒๓๒๘ สมเด็จกรมพระราชวังบวรฯ เสด็จลงไปประทับที่เมืองสงขลาให้ข้าหลวงเชิญกระแสรับสั่งออกไปยังหัวเมืองที่เหลือ คือ เมืองปัตตานี เมืองไทรบุรี และเมืองตรังกานู ให้ยอมเป็นเมืองขึ้น แต่สุลต่านมูฮัมหมัด เจ้าเมืองปัตตานีในขณะนั้นขัดขืน สมเด็จกรมพระราชวังบวรฯ จึงมีรับสั่งให้พระยากลาโหมยกกองทัพไทยลงไปตีเมืองปัตตานีได้

พ.ศ. ๒๓๒๙ หลังจากตีเมืองปัตตานีได้มีการกวาดต้อนครอบครัวและศาสตราวุธจำนวนมาก รวมทั้งปืนใหญ่ ๒ กระบอก แต่สามารถนำไปได้เพียงกระบอกเดียว แล้วจึงนำขึ้นน้อมเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้จารึกชื่อเป็น *พญาตานี* เป็นปืนใหญ่กระบอกใหญ่ที่สุดของประเทศไทย ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณหน้ากระทรวงกลาโหม กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๓๓๒ ตนกูลามิดดิน เจ้าเมืองปัตตานีขณะนั้นมีหนังสือไปชวนองค์เชียงสือ เจ้าอนัมก๊ก ให้ร่วมกันตีหัวเมืองในพระราชอาณาจักร เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงทราบ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพไปตีเมืองปัตตานีอีกครั้งหนึ่ง

พ.ศ. ๒๓๕๑ ดาโต๊ะปังกาลันได้ก่อความไม่สงบขึ้น พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพลเทพ (บุนนาค) ยกทัพหลวงไปสมทบกับทัพเมืองสงขลา พัทลุง จะนะ ตีเมืองปัตตานีได้สำเร็จ

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒

ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๗ เหตุการณ์บ้านเมืองเกิดความไม่สงบบ่อยครั้ง จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาอภัยสงครามและพระยาสงขลา (เถี่ยนจ๋อง) ผู้กำกับดูแลหัวเมืองมลายูแบ่งเมืองออกเป็น ๗ หัวเมือง ได้แก่เมืองปัตตานี เมืองยะหริ่ง เมืองสายบุรี เมืองหนองจิก เมืองระแงะ เมืองรามัน และเมืองยะลา และแต่งตั้งให้พระยาเมืองเป็นผู้ปกครองตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

“โบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๔๐ โปรดเกล้าฯ ให้ยกเลิกวิธีการปกครองบ้านเมืองแบบจตุสดมภ์ (เวียง วัง คลัง นา) จัดการปกครองเป็นแบบ ๑๒ กระทรวง มีกระทรวงมหาดไทยเป็นกระทรวงการแผ่นดิน โดยให้จัดการปกครองเป็นระบบเทศาภิบาล ทรงใช้นโยบายประนีประนอม และทรงดำเนินการทีละขั้นตอนโดยไม่ก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนต่อการปกครองของเจ้าเมืองทั้ง ๗ หัวเมืองในภาคใต้ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแบ่งเป็นมณฑล ได้แก่ มณฑลภูเก็ต มณฑลชุมพร มณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลไทรบุรี

มณฑลนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ๑๐ เมือง โดยรวมเอาบริเวณ ๗ หัวเมืองเข้าไว้ด้วยคือ เมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ตานี ยะหริ่ง สายบุรี หนองจิก ยะลา ระแงะ และรามัน มีผู้ว่าราชการเมืองดูแล อยู่ในการปกครองของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑล

พ.ศ. ๒๔๔๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกหัวเมืองทั้ง ๗ ออกจากมณฑลนครศรีธรรมราช มาตั้งเป็นมณฑลปัตตานี พร้อมทั้งเปลี่ยนฐานะเมืองเป็นอำเภอ และจังหวัด ได้แก่ จังหวัดปัตตานี รวมเมืองหนองจิกและเมืองยะหริ่ง จังหวัดสายบุรี รวมเมืองระแงะ จังหวัดยะลา รวมเมืองรามัน

นอกจากนี้ยังแยกท้องที่อำเภอหนองจิก ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเมืองเก่า ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอมะกรูดและอำเภอโคกโพธิ์ตามลำดับ เมืองปัตตานีเดิมเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอปะกาฮะรัง และจัดตั้งอำเภอขึ้นใหม่อีก ๒ อำเภอ คือ อำเภอยะรัง และอำเภอปะนาเระขึ้นกับจังหวัดปัตตานี

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๔๗๖

พ.ศ. ๒๔๗๕ เกิดภาวะเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง รัฐบาลต้องตัดทอนรายจ่ายให้น้อยลงเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการคลังของประเทศ จึงยุบเลิกมณฑลปัตตานีเป็นจังหวัด ยุบจังหวัดสายบุรีเป็นอำเภอตะลุบัน และแบ่งพื้นที่บางส่วนของสายบุรีคือระแงะ และบาเจาะ ไปขึ้นกับจังหวัดนราธิวาส

พ.ศ. ๒๔๗๖ จังหวัดปัตตานีมีการปกครองโดยผู้ว่าราชการจังหวัด พระยารัตนภักดี (แจ้ง สุวรรณจินดา) เป็นผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีคนแรก ภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม จัดระเบียบบริหารราชการส่วนภูมิภาคออกเป็นจังหวัดและอำเภอ หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ และ พ.ศ. ๒๕๐๕ และใช้บริหารราชการแผ่นดินมาจนทุกวันนี้

กลุ่มชาติพันธุ์ และชุมชน

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึงกลุ่มคนที่มีประวัติศาสตร์ ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือ แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ถึงแม้ว่าภาษาจะไม่อาจบอกความเป็นชาติพันธุ์ได้ทุกกรณี แต่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้ชนรุ่นหลังสามารถศึกษาและทำความรู้จัก

กลุ่มชาวมลายูปัตตานี เป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ของจังหวัดปัตตานี นับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับกลุ่มชาวมาเลย์ทั่วไป ชาวมลายูปัตตานีเรียกตนเองว่า *ออแมฮนายู* มีความหมายว่า คนมลายู และบางทีก็เติมคำข้างหน้าด้วยเป็น *กีตอออแมฮนายู* แปลว่า พวกเราคือมลายู และจะเรียกชาวมาเลเซียว่า *ออแมฮมาเล* เพราะพวกเขาแยกแยะ และมีจิตสำนึกได้ดีว่าเขาไม่ใช่คนมาเลเซีย ส่วนชาวมลายูปัตตานีที่ถูกกวาดต้อนไปอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร จะถูกเรียกว่า *ออแมฮนายูบาเกาะ* ถือว่าเป็นชาวมลายู แต่ถูกกวาดต้อนไปกรุงเทพฯ และไม่ใช่ชาว *ออแมฮนายู* อย่างเขา

กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน กระจายตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองปัตตานี บริเวณศาลเจ้าเล่งจูเกียง ถนนอาเนาะรู ประกอบอาชีพค้าขายหรือทำธุรกิจ

กลุ่มชาวมุสลิมเชื้อสายจีน อาศัยรวมอยู่บริเวณบ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลุโละ

กลุ่มเซมัง หรือเงาะป่า ตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก เป็นชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กระจายอยู่ตามพื้นที่ป่าเขาทางภาคใต้ของประเทศไทยไปจนถึงประเทศมาเลเซีย มีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น เซมัง เป็นภาษามลายู แปลว่า ค่าง หรือลิงดำแขนยาวชนิดหนึ่ง เซมังที่อยู่ในเมืองไทยเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ตองกา หรือ โม อาศัยอยู่ตามเขาในจังหวัดปัตตานี

ชาวมลายูปัตตานี

จิตรกรรมฝาผนัง วัดถัมภาวาส

ศิลปวัฒนธรรม

ศิลปกรรม

สถาปัตยกรรม ที่โดดเด่น เช่น

มัสยิดกรือเซะ สร้างตามแบบฉบับของสถาปัตยกรรมเปอร์เซีย ลักษณะเป็นอาคารขนาดใหญ่ทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ส่วนบนของอาคารเป็นหลังคารูปโดมครึ่งวงกลม ส่วนสถาปัตยกรรมแบบโดมรูปกะเปาะ หรือรูปทรงหัวหอมถูกนำมาใช้คลุมเหนือห้องโถง หรือเหนือหอสูง เป็นศิลปะสถาปัตยกรรมอิสลาม มีต้นกำเนิดจากเปอร์เซีย

มัสยิดกลางปัตตานี เป็นสถาปัตยกรรมแบบอาหรับ หลังคาสี่เหลี่ยม มีรูปโดมอยู่ด้านบน ส่วนยอดประดับรูปดาวและเดือนเสี้ยว

วังยะหริ่ง ลักษณะเป็นอาคาร ๒ ชั้น ครึ่งตึกครึ่งไม้ แบบเรือนไทยมุสลิมผสมยุโรป สะท้อนให้เห็นถึงการรับอิทธิพลในรูปแบบสถาปัตยกรรม และศิลปะจากตะวันตก อินโดนีเซีย มาเลเซีย ที่เข้ามาผสมผสานกับศิลปะไทยได้อย่างกลมกลืน

ประติมากรรม ที่น่าสนใจคือ

หลวงพ่อศิลา วัดถัมภาวาส ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี เป็นพระพุทธรูปหินอ่อน ปางมารวิชัยที่งดงาม สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

หัตถกรรม ที่โดดเด่นและน่าสนใจในจังหวัดปัตตานี ได้แก่

การทำเรือกอและ บ้านปะเสยะวอ อำเภอปะนาเระ เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการต่อเรือที่มีลักษณะเป็นเรือหัวแหลม ท้ายแหลม ระบายสีสันงดงาม มีทั้งขนาดใหญ่ที่เป็นเรือประมงจริง และขนาดเล็กจำลองเพื่อเป็นของที่ระลึก ฝีมือการต่อเรือกอและของที่นี่ได้รับการยอมรับว่าประณีตงดงามด้วยลวดลายที่ผสมกลมกลืนระหว่างศิลปะไทยและมุสลิม

หัตถกรรมย่านลิเภา เป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของบ้านปลักน้ำขุ่น ตำบลบางโกระ อำเภอโคกโพธิ์ มีทั้งกระเป๋าสตรี ตะกร้า กระเช้าใส่ผลไม้ ภาชนะใส่ของ กล่องทิชชู กำไล ที่คาดผม เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ เช่น เครื่องดักปลา ใส่ปลา กระด้งลายดอกพิกุล กระเชอชุด ตะกร้าใส่ต้นไม้ รูปจักสานกุ้งไม้ไผ่ ฯลฯ เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ

ผลิตภัณฑ์หมวกกะปิเยาะ เป็นหมวกที่ชายไทยมุสลิมสวมใส่ประกอบศาสนกิจ (การประกอบพิธีละหมาด) และสวมใส่ในชีวิตประจำวัน เย็บด้วยผ้าหลายชนิดทับซ้อนกัน ฉลุเป็นลวดลาย ตามแต่ผู้ประดิษฐ์จะคิดค้น ปัจจุบันส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศบรูไน ซาอุดิอาระเบีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์

ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมสตรี เป็นผ้าที่ใช้คลุมผม (ศีรษะ) สตรีมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามในการประกอบศาสนกิจและใช้ในชีวิตประจำวัน ลักษณะของผ้าคลุมผมสตรี จะใช้ผ้าตามสีที่ต้องการ แล้วฉลุลวดลายที่ริมขอบของผ้าทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ปัตตานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการประกอบอาชีพการเย็บผ้าคลุมผมสตรีเป็นอาชีพหลัก และส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย บรูไน ซาอุดิอาระเบีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์

หมู่บ้านท่าเรือกอและ

ผ้าจวนปัตตานี หรือผ้ายกตานี หรือ ผ้าล่องจวน เป็นผ้าพื้นเมืองดั้งเดิมของปัตตานี และจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ คือ มีสีล่องหรือลวดลายตามชายผ้า หรือที่ริมผ้า ช่างทอผ้าชาวเมืองปัตตานีรุ่นเก่า ๆ เรียกผ้าดังกล่าวว่า *จูวา* หมายถึง ลวดลายที่ปรากฏบริเวณชายผ้าทั้งสองด้าน หากลวดลายวางเป็นแนวอยู่ในช่องขนานมีลักษณะเป็นร่องริ้วเรียกว่า *ล่องจูวา* ลายจูวาส่วนอื่นเป็นลายที่ใช้กรรมวิธีมัดหมี่ ผ้าที่เป็นลายจูวาเต็มผืนเรียกว่า *ผ้าลีมา* เป็นผ้าชั้นสูง ต้องใช้ความประณีต มีราคาแพง สำหรับกรณีที่เอาลายจูวาไปทำเป็นลายผ้าที่ตำแหน่งสะโพก (ปาต๊ะ) เรียกว่า *ปาต๊ะจูวา* หากเป็นโสร่งเรียกว่า *ผ้าโสร่งปาต๊ะจูวา* ผ้าโบราณที่พบในจังหวัดปัตตานีมีหลายแบบ ทั้งกรรมวิธีการทอ เทคนิคพิเศษหรือวิธีการผลิตลวดลาย และ วัสดุหรือเส้นใยที่นำมาใช้

เครื่องทองเหลืองปัตตานี มีชื่อเสียงเลื่องลือ ในด้านความประณีต ความสวยงาม เกิดจากการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบมลายูท้องถิ่นกับศิลปะของชาติต่าง ๆ เช่น จีน อาหรับ และยุโรป ปัจจุบันเหลือผู้ผลิตเพียงครอบครัวเดียว อยู่บ้านเลขที่ ๕๓ ถนนหน้าวัง ใกล้กับวังจะบังติกอ กรรมวิธีการทำเป็นแบบดั้งเดิม คือ ปั้นหุ่นต้นแบบทีละชิ้น แล้วนำไปพอกด้วยขี้ผึ้ง หรือพาราฟิน แล้วพอกทับด้วยดินเหนียว นำไปเผาไฟ ให้ขี้ผึ้งละลายออก แล้วจึงเททองเหลืองที่หลอมใส่ลงไปในแม่พิมพ์ จากนั้นทุบแม่พิมพ์ออกแล้วจึงนำมาขัดแต่งให้สวยงาม

กริชสกุลช่างปัตตานี เป็นอาวุธประเภทสั้นชนิดหนึ่ง มีสองคม ใบของกริชมีทั้งแบบตรงและคด ใช้ในการต่อสู้ กริชสกุลช่างปัตตานี เรียกว่า *กริชตะยง* หรือ *กริชจอแต็ง* รูปลักษณ์ของด้ามกริชมีจมูกยาวแหลมคล้ายปากนกกระเต็น เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์

ประเพณี ที่ชาวปัตตานี ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเหมือน ๆ จังหวัดอื่นในภาคใต้ คือ ประเพณีที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่เกิด จนกระทั่งตาย รวมทั้งประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น

งานประเพณีชักพระอำเภอโคกโพธิ์ เป็นอีกหนึ่งงานประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของชาวพุทธในเขตอำเภอโคกโพธิ์ เรียกกันว่า *วันบุญพระใหญ่* จัดขึ้นในช่วงเทศกาลวันออกพรรษาคือวันแรม ๑ ค่ำเดือน ๑๑ โดยมีกิจกรรมสำคัญ ๆ คือการลากเรือพระจากชุมชนต่าง ๆ ไปรวมกันที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ มีการแข่งขันตีโพน การออกร้านสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และการละเล่นต่าง ๆ

งานประเพณีสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว หรือ งานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จัดขึ้นที่ศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือ ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอ-เหนี่ยว อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี จัดขึ้นทุกปีในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนอ้ายตามคติของจีน หรือหลังวันตรุษจีน ๑๕ วัน เพื่อเป็นการสักการะเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวและเทพองค์อื่น ๆ และเป็นการเสริมสิริมงคลให้กับชีวิตของผู้ที่ศรัทธาให้มีความมั่นคง เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานและการค้าขาย

งานประเพณีแห่นก จัดขึ้นเป็นครั้งคราวเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นประเพณีที่แสดงออกถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในงานศิลปะ ขบวนแห่นก มีองค์ประกอบที่น่าตื่นเต้นเร้าใจผู้ชมด้วยเครื่องประโคมดนตรี ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้ การจัดพานบายศรี (บุหงาซือรี) ศิลปะการแกะสลักสร้างสรรค์รูปนกขนาดใหญ่ ชาวปัตตานีนิยมใช้ขบวนแห่นกต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง

งานประเพณีลาซัง (โต๊ะชุมพุก) หรือการฉลองข้าว นิยมทำกันในเดือน ๕ หรือ ๖ ของทุกปี ตามความเชื่อของชาวบ้าน คำว่า *ลาซัง* หมายความว่า การอำลาซังข้าว หลังจากเสร็จฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ชาวนาที่จะไถหว่านในปีต่อไป ปัจจุบันยังมีให้เห็นที่ตำบลควน อำเภอปะนาเระ

งานประเพณีฮารีรายอ หรือวันละศีลอด จัดขึ้นหลังจากการถือศีลอดของชาวมุสลิม เป็นเวลา ๓๐ วัน ในช่วงเดือน ๙ โดยการนับจากจันทรคติ และเมื่อถึงวันที่ ๑ เดือน ๑๐ ก็คือ *วันฮารีรายอ* เป็นช่วงเวลาที่ชาวมุสลิมจะเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ แต่งกายสวยงาม แล้วไปชุมนุมกันบริเวณ มัสยิดกลาง เพื่อประกอบพิธีทางศาสนาอิสลามอย่างพร้อมเพรียงกัน

ศาสนา / ความเชื่อ ประชากรในพื้นที่จังหวัดปัตตานีส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

การละเล่นพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน นาฏศิลป์ และดนตรีของชาวปัตตานี สะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวใต้ได้อย่างเด่นชัด เช่น

งานประเพณีสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

กีฬาสิละ

สิละ หรือ *ซีละ* เป็นศิลปะพื้นบ้านเกี่ยวกับการต่อสู้ป้องกันตัว ผู้แสดงสวมเสื้อคอกลมนุ่งกางเกงขายาว มีโสร่งนุ่งทับ ใช้ผ้าลือบักคาดสะเอวโพกหัว และเหน็บกริช เครื่องดนตรีมีกลองยาวหรือกือแนใหญ่ ๑ ใบ กลองเล็กหรือกือแนเล็ก ๑ ใบ ฆ้อง ๑ วง และปี่ ๑ เลา การแสดงอาจใช้เวทีที่มีเชือกกั้น หรือสนามหญ้า สิละแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ สิละยาโตะ หมายถึง การต่อสู้เมื่อฝ่ายหนึ่งรุกหรือแทงมา อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรับ ถ้ารับไม่ได้จะตกไป สิละตารี เป็นสิละที่ให้ความสำคัญในจังหวะลีลาการร่ายรำ และสิละกายง ใช้กริชประกอบการรำ ไม่ได้มุ่งการต่อสู้จริง ๆ

ว่าววงเดือน หรือเรียกว่า ว่าวควาย ว่าวเดือน หรือวาบูแล เป็นว่าวที่มีรูปดวงเดือนเป็นส่วนประกอบ อยู่ตรงกลางลำตัว ว่าววงเดือนมี ๒ แบบ คือ แบบมีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยพุทธ และไม่มีการแข่งขัน มีเพียงประชันเสียงแอกว่าของใครมีเสียงดังและไพเราะกว่ากัน และ แบบไม่มีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยมุสลิม ภาษามลายูเรียกว่า *วาบูแล* แปลว่า *ว่าวเดือน* นิยมใช้แข่งขัน โดยการชักให้ปลายเชือกทำมุม ๙๐ องศากับพื้น หากว่าวตัวใดทำมุมได้ก่อนว่าวคู่ต่อสู้ในขณะที่เริ่มชักพร้อมกัน ว่าวตัวนั้นชนะ

ดีเกร์ฮูลู เป็นการขับร้องของชาวไทยมุสลิม นิยมเล่นกันเป็นกลุ่ม หรือหมู่คณะ ผู้เล่นส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย แต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองแบบมุสลิม เครื่องดนตรีที่ใช้ เช่น ฆ้องวง (โหม่งใหญ่) รำมะนา อย่างน้อย ๒ ใบ ลูกแซ็ก ๑ - ๒ คู่ ต่อมามีการเพิ่มกรับ ฉาบ โหม่งคู่ (ฆ้องคู่) เข้าไปด้วย เริ่มต้นแสดงด้วยการโหมโรง มีการขับบทกาโร๊ะเพื่อเป็นการไหว้ครูและทักทายเจ้าภาพรวมถึงผู้ชม จากนั้นนักร้องจึงร้องบอกจุดประสงค์ของงานที่มาเล่นเพลงด้วยเพลงร้องจังหวะต่าง ๆ สลับกับการขับบทโต้ตอบกันในเรื่องเหตุการณ์บ้านเมืองและจบด้วยการขับกลอนลาเรียกว่า *วาบูแล* และโหมโรงลา ไม่นิยมแสดงเป็นเรื่องราว คณะที่ยังคงรักษาการแสดงโบราณแบบนี้คือ คณะบุหงาตานี คณะอาเน๊าะปูยู และคณะสลินดงบายู

อาหารการกิน เนื่องจากจังหวัดปัตตานีมีประชากรหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่รวมกัน ไม่ว่าจะเป็น ชาวไทยพุทธ ชาวไทยอิสลาม ทำให้มีความหลากหลายของอาหารให้ได้ลิ้มลอง เช่น

น้ำบูดู

น้ำบูดู เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากปลาทะเล ทำให้สามารถเก็บไว้บริโภคได้ยาวนาน ชาวบ้านจึงนำปลามาคลุกเกลือ หมักไว้รับประทาน มีลักษณะคล้ายน้ำปลา มีความข้นปานกลาง นำมารับประทานเป็นเครื่องปรุงรสข้าวยำ ใช้เป็นเครื่องจิ้ม น้ำบูดูที่มีชื่อเสียง คือ น้ำบูดูสายบุรี เป็นผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพทำน้ำบูดูปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี วัตถุดิบในการผลิตใช้ปลาไส้ตันผสมเกลือในอัตราส่วนที่เหมาะสม ใช้เวลาที่พอเหมาะ จึงทำให้ได้น้ำบูดูที่มีรสชาติอร่อย

ลูกหยี

ลูกหยี ประกอบด้วย ลูกหยี เกลือ น้ำตาลทราย พริก มีรสชาติเปรี้ยว คนในท้องถิ่นได้คิดค้นสูตรในการทำลูกหยีฉาบ ลูกหยีกวน ลูกหยีทรงเครื่อง เป็นต้น โดยเฉพาะลูกหยีกวนชนิดไม่มีเมล็ดของอำเภอยะรัง รสชาติกลมกล่อม

กือเปาะห์ฆอและ หรือ หอยฆอและ เป็นอาหารพื้นเมืองของปัตตานีที่ใช้หอยแครงสดนำมาลวก แกะเฉพาะเนื้อผสมกับเครื่องปรุงรสที่มีทั้งน้ำกะทิเคี่ยวไฟอ่อน ๆ ใส่หัวหอม กระเทียม พริกหยวกแห้ง เกลือป่น กะปิ น้ำตาล น้ำมะขามเปียก แล้วคนให้เข้ากันกับเครื่องปรุง ราดลงไปบนหอย กือเปาะห์ฆอและเป็นได้ทั้งกับข้าว และอาหารกินเล่น จะใช้ไม้เสียบหรือไม่ก็ได้ หากใช้ปลาแทนหอยเรียกว่า *อีแกฆอและ* หรือใช้เนื้อวัวหั่นเป็น แผ่นบาง ๆ แทนหอย เรียกว่า *ดาฆิงฆอและ*

ละแซ เป็นอาหารพื้นบ้านของชาวมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ทำจากแป้งมันผสมแป้งข้าวเจ้า นวดแล้วนำมาม้วนกลม ๆ นึ่งจนสุก หั่นเป็นแว่นขนาด ๑ เซนติเมตร รับประทานกับน้ำแกง ซึ่งทำคล้าย ๆ กับน้ำยาขนมจีน มีส่วนประกอบของพริกและสมุนไพรหลายชนิด ไม่มีขมิ้น และกะปิ มีเนื้อปลาเป็นส่วนประกอบหลัก

แม่น้ำปัตตานี

กีฬาสิละ

กีฬาสิละ ซีละ หรือบือดีกา เป็นศิลปะการต่อสู้ด้วยมือเปล่าแบบโบราณของชาวไทยมุสลิม เน้นลีลาการเคลื่อนไหวอย่างสง่างาม มีมาตั้งแต่ ๔๐๐ ปี โดยกำเนิดขึ้นที่เกาะสุมาตรา ต่อมาได้มีการดัดแปลงให้ทันยุคสมัย แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ *สิละยาโต๊ะ (ตก)* คือการต่อสู้ที่อาศัยการรุกและรับ ถ้ารับไม่ได้ก็จะตกไปเลย ส่วนมากใช้ในการประชันฝีมือ *สิละตารี (รำ)* คือการใช้ความชำนาญในจังหวะลีลาร่ายรำ ใช้ในการแสดงเฉพาะหน้าเจ้าเมืองหรือเจ้านายชั้นสูง *สิละกายอ (กริช)* คือการต่อสู้โดยใช้กริชประกอบการร่ายรำไม่ใช่การต่อสู้จริงๆ แต่อวดลีลาท่าทาง มักจะแสดงในเวลากลางคืน ส่วนการแต่งกายของนักสิละ ประกอบด้วย ผ้าโพกศีรษะ เสื้อคอกลมหรือคอตั้ง นุ่งกางเกงขายาว มีผ้าโสร่ง เรียกว่าผ้าซอเกตกับผ้าลือปักคาดสะเอว หรือใช้เข็มขัดคาดแทนให้กระชับ และเหน็บกริชตามแบบฉบับนักสู้ไทยมุสลิม มีเครื่องดนตรีประกอบการแสดงสิละคือ กลองมลายู ๑ คู่ ฆ้อง ๑ ใบ และปี่ชวา ๑ เลา

กูโบดาโต๊ะปันยัง

กูโบดาโต๊ะปันยัง หรือสุสานดาโต๊ะปันยัง ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี มีเนื้อที่ ๘๐๐ ตารางเมตร (๐.๕ ไร่) ตรงกลางสุสานมีกำแพงก่ออิฐโบกปูนเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กูโบดาโต๊ะปันยังเป็นสุสานเก่าแก่ อายุ ๔๐๐ ปี เป็นที่ฝังศพของพ่อค้าชาวเมืองมนังกาเบา เกาะสุมาตรา ชื่อ *เช็คคามุส* หรือ *กุมปะ* และผู้ช่วยอับดุลมุมิน ซึ่งเดินทางมาค้าขายกับเมืองปัตตานีเป็นประจำ สุสานแห่งนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน กรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

ดูที่ มัสยิดดาโต๊ะ

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚54.861' E 101˚19.903'

เกาะลอปี

เกาะลอปี บ้านปาตาตีมอ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นเกาะหินขนาดเล็กอยู่นอกชายฝั่งระยะทาง ๘ กิโลเมตร เป็นเกาะที่ไม่มีชายหาด รอบเกาะมีแนวปะการังสวยงาม มีลักษณะเป็นกองหินใต้น้ำ มีความลึกระหว่าง ๒๐-๓๒ เมตร ปะการังอ่อนและปะการังแข็งก่อตัวขึ้นโดยรอบเกาะ สัตว์ทะเลหลากหลายชนิด ได้แก่ ฟองน้ำ กัลปังหา ดอกไม้ทะเล ดาวขนนก ปลิงทะเล เต่าทะเล และฝูงปลานานาชนิด เป็นแหล่งดำน้ำและตกปลาอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดปัตตานี

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6 ํ43.091 ' E 101 ํ38.051 '
(ท่าเรือบ้านปาตาตีมอ)

เกาะโลซิน

เกาะโลซิน ตำบลน้ำบ่อ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เป็นเกาะขนาดเล็ก ลักษณะคล้ายหินโผล่พ้นน้ำ พื้นที่รวมกัน ๑๐๐ ตารางเมตร บนเกาะไม่มีหาดหรือที่ราบ ไม่มีแม้แต่ต้นไม้ กองทัพเรือได้สร้างประภาคารคอยส่องไฟไว้บนเกาะ เพื่อเป็นสัญญาณให้กับชาวประมงและเรือเดินทะเลยามค่ำคืน ส่วนพื้นที่รอบเกาะโลซินมีแนวปะการังที่หนาแน่นและสวยงามมาก ขึ้นตามโขดหินใหญ่ มีสภาพสมบูรณ์ เช่น ปะการังเขากวาง ปะการังโขด ปะการังโต๊ะ ปะการังดำ เป็นต้น น้ำทะเลใสมาก เนื่องจากเกาะอยู่ไกลจากชายฝั่งมากกว่า ๕๐ กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีความหลากหลายของสัตว์น้ำ เช่น ฟองน้ำครก ปลาสินสมุทรวงฟ้า ปลานกแก้วหัวโหนก ปลาหูช้าง เป็นต้น ระยะความลึกของแนวปะการังไล่ลงไปจนถึง ๕๐ เมตร นักดำน้ำจึงมีโอกาสที่จะเห็นปลาโรนิน ปลาโรนัน แมนต้า (กระเบนราหู) หรือแม้แต่ฉลามวาฬ ปลาใหญ่ที่สุดในโลก ที่นี่จึงเป็นจุดหมายปลายทางของนักดำน้ำที่หลงใหลโลกใต้ท้องทะเล

พิกัดภูมิศาสตร์ N 7° 00.011' E 101° 00.035'

ฉลามวาฬ

ชื่อสามัญ : Whale Shark

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Rhincodon typus*

ฉลามวาฬเป็นปลาขนาดใหญ่ ยาว ๑๒ เมตร ลักษณะลำตัวเพรียวยาว ปากอยู่ด้านหน้า ส่วนหัวกว้าง ลำตัวด้านบนมีสันเตี้ยจำนวน ๓ อัน มีครีบหลัง ๒ อัน ด้านหน้าครีบมีขนาดใหญ่เป็นกระโดง ลำตัวด้านบนมีสีเทาปนฟ้า มีจุดสีขาวกระจายทั่วทั้งตัวและครีบ ลำตัวด้านล่างสีขาว ครีบหางขนาดใหญ่ ปลาฉลามวาฬหากินที่ผิวน้ำ กินแพลงตอนขนาดเล็กเป็นอาหาร เป็นปลาที่พบได้ยาก อยู่ในสภาวะใกล้สูญพันธุ์

เขาหินช้าง

เขาหินช้าง ตำบลช้างให้ตก ตำบลนาประดู่ ตำบลทรายขาว ตำบลทุ่งพลา และตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว นับเป็นอีกหนึ่งของทิวเขานางจันทร์ ที่มีความสูง ๕๐๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง บนเขามีจุดชมทิวทัศน์และมีลานกว้าง ๒,๔๐๐ ตารางเมตร (๒ ไร่) เป็นพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนและสัมผัสกับธรรมชาติ โดยเฉพาะทะเลหมอกยามเช้า จากจุดชมวิวมีก้อนหินขนาดใหญ่ หากมองลงไปที่เชิงเขาจะเห็นก้อนหินที่ดูเหมือนรูปช้างอันเป็นที่มาของชื่อ *เขาหินช้าง* โดยรอบยังสามารถมองเห็นทัศนียภาพทิวเขาและผืนป่าได้สวยงาม นอกจากนี้บนยอดเขายังเป็นที่ประดิษฐานของ *พระพุทธมหามุนินทโลกนาค* อยู่ในปางยมกปาฏิหารย์ และมีเส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติสำหรับนักท่องเที่ยวที่สนใจดูพรรณไม้ นกและแมลง

ดูที่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°39.415' E 101° 05.771'

งานแข่งขันกีฬาตกปลาสายบุรี

งานแข่งขันกีฬาตกปลาสายบุรี เป็นงานประจำปี ที่จัดขึ้นโดยเทศบาลตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี ณ ชายหาดวาสุกรี เกาะบราปี อำเภอสายบุรี และบริเวณเกาะโลซิน อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ช่วงเดือนพฤษภาคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมกีฬาการแข่งขันตกปลาของอำเภอสายบุรีให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั้งประเทศไทยและทั่วโลก อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของอำเภอสายบุรีด้วย ภายในงานนักท่องเที่ยวจะได้พบนักตกปลาระดับมืออาชีพจากทั่วทุกสารทิศที่เดินทางมาร่วมการแข่งขันกับกิจกรรมหลักๆ ได้แก่ การแข่งขันกีฬาประเภทปลาเกมส์ ประเภททีม และประเภทรางวัลพิเศษ การแข่งขันตกปลาชายหาด สนุกสนานกับกิจกรรมล่องเรือชมบรรยากาศการแข่งขันตกปลา เป็นต้น

ดูที่ หาดวาสุกรี / เกาะโลซิน

งานประเพณีชักพระโคกโพธิ์

งานประเพณีชักพระอำเภอโคกโพธิ์ เป็นอีกหนึ่งงานประเพณีประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของชาวพุทธในเขตอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ที่มีมายาวนาน เรียกกันว่า *วันบุญพระใหญ่* ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีพุทธเพียงหนึ่งเดียวที่ยังคงมีอยู่ โดยจัดขึ้นในช่วงเทศกาลวันออกพรรษาคือวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ตามคติความเชื่อของชาวพุทธที่ว่า วันดังกล่าวเป็นวันที่สมเด็จพระ-สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จกลับจากการไปโปรดฯ พระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ชาวพุทธทั้งหลายจึงมีการตักบาตรเทโวนำข้าวต้มไปรอรับ เพื่อถวายแด่พระพุทธเจ้า งานประเพณีชักพระที่อำเภอโคกโพธิ์ ทางเทศบาลได้จัดงานเฉลิมฉลองเป็นเวลา ๑๒ วัน ๑๒ คืน จัดขึ้นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยมีกิจกรรมสำคัญๆ คือการลากเรือพระจากชุมชนต่างๆ ไปรวมกันที่บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ เพื่อให้ประชาชนได้ชื่นชมกับการตกแต่งเรือพระที่มีทั้งประเภทสวยงาม และประเภทความคิด มีการแข่งขันตีโพน การออกร้านสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การละเล่นต่างๆ การแสดงบนเวทีและมหรสพพื้นบ้านอีกมากมาย

งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว หรืองานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จัดขึ้นที่ศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เป็นงานประเพณีที่จัดขึ้นทุกปีในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนอ้ายตามคติของจีน หรือหลังวันตรุษจีน ๑๕ วัน เพื่อเป็นการสักการะเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวและเทพองค์อื่น ๆ และเป็นการเสริมสิริมงคลให้กับชีวิตของผู้ที่ศรัทธาให้มีความมั่นคง เจริญในหน้าที่การงานและการค้าขาย

การสมโภช มีขบวนแห่รูปแกะสลักไม้มะม่วงหิมพานต์ของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว โดยอัญเชิญออกมาจากศาล ประทับบนเกี้ยวตามขบวนแห่ เพื่อแสดงอภินิหารและความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่ มีการลุยไฟและลุยน้ำบริเวณสะพานเดชานุชิต โดยผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องถือศีลกินเจ อย่างน้อย ๗ วันก่อนทำพิธี ในงานนี้มีชาวปัตตานีและชาวจังหวัดใกล้เคียงเดินทางมาร่วมพิธีมากมาย มีการเซ่นไหว้ และเฉลิมฉลองกันเป็นที่สนุกสนาน

ดูที่ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง / สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

ตลาดนัดปาลัส

ตลาดนัดปาลัส บ้านปาลัส อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองปัตตานีระยะทาง ๓๐ กิโลเมตร เป็นตลาดนัดริมทางของชาวไทยมุสลิมที่นิยมแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองทั้งผู้หญิงและผู้ชายต่างพากันไปจับจ่ายซื้อและขายของบริเวณตลาดนัดปาลัส เป็นภาพวิถีชีวิตแบบชนบทของชาวไทยมุสลิมที่มีสีสันและน่าชมอย่างยิ่ง ตลาดแห่งนี้เปิดขายเฉพาะวันพุธและวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๑.๐๐ นาฬิกา

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚ 30.011΄ E 101˚38.168΄

ตลาดนัดสายบุรี

ตลาดนัดสายบุรี อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นตลาดขนาดใหญ่ที่จำหน่ายสินค้ามากมายหลายประเภททั้งขายส่งและขายปลีก เช่น อาหารทะเล ผักสด ผลไม้ ตั้งแต่เวลา ๐๕.๐๐ - ๑๐.๐๐ นาฬิกา ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าแม่ค้าจากอำเภอใกล้เคียง เช่น อำเภอมายอ ยะหริ่ง ไม้แก่น เป็นต้น ที่เดินทางมาซื้อสินค้าต่างๆ เพื่อนำไปขายต่อ

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚42.348΄ E 101˚37.314΄

ถ้ำวิปัสสนาเขาหินช้าง

ถ้ำวิปัสสนาเขาหินช้าง ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ใกล้กับจุดชมวิวเขาหินช้าง มีตำนานเล่าว่าหลวงปู่ทวดและท่านอาจารย์นอง (พระครูธรรมกิจโกศล อดีตเจ้าอาวาสวัดทรายขาว) เคยนั่งวิปัสสนาอยู่ภายในถ้ำ ชาวบ้านจึงถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และให้ความเคารพนับถือ อีกทั้งยังเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไม้แก่นลั่นทม จำนวน ๒ องค์ สันนิษฐานกันว่ามีอายุเก่าแก่กว่า ๒๐๐ ปี

ดูที่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°39.383' E 101°05.991'

น้ำตกทรายขาว

น้ำตกทรายขาว ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เดิมชื่อ *น้ำตกตะโกน* ท่านพระครูศรีรัตนากร (ท่าสีแก้ว) อดีตเจ้าอาวาสวัดทรายขาวเป็นผู้พบน้ำตกแห่งนี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านได้ชักชวนให้ชาวบ้านช่วยกันปรับปรุงทางเข้าสร้างศาลา เพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อนและชมธรรมชาติ ต่อมาในปี ๒๔๗๙ ทางราชการได้พัฒนาทำถนนดินเข้าไปถึงเชิงเขาใกล้น้ำตก

น้ำตกทรายขาว มีต้นน้ำเกิดจากยอดเขานางจันทร์ ทิวเขาสันกาลาคีรี ไหลตกมาจากหน้าผาสูง ๔๐ เมตร ผ่านมาตามหุบเขาที่มีโขดหินใหญ่น้อยคดเคี้ยวลดหลั่นลงมาเป็นชั้นๆ รวม ๑๐ ชั้น ไหลลงสู่ที่ราบเบื้องล่าง บางช่วงบางตอนเกิดเป็นแอ่งน้ำลึกขนาดใหญ่ และบางช่วงก็เป็นหน้าผาสูงชัน สายน้ำแตกฟองฝอย มองดูสวยงามตามธรรมชาติ หากต้องการไปเล่นน้ำที่แอ่งน้ำต้องเดินเท้าระยะทาง ๔๐๐ เมตร สองข้างทางมีลำธาร และต้นไม้นานาชนิดขึ้นปกคลุมตลอดเส้นทาง

ดูที่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°52.527' E 101°18.952'

น้ำตกโผงโผง

น้ำตกโผงโผง ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เป็นน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งหนึ่งในเขตอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ต้นน้ำเกิดจากทิวเขานางจันทร์ สายน้ำที่ไหลลงมาจากที่สูงคดเคี้ยวตามหน้าผาและโขดหิน ลดหลั่นลงมาเป็นขั้นบันได มีจำนวน ๗ ชั้น มีความสูง ๘๐ เมตร ส่วนชั้นล่างสุด มีแอ่งน้ำขนาดใหญ่ สองข้างทางรายล้อมด้วยไม้ป่านานาพันธุ์ในผืนป่าดิบชื้น อากาศเย็นสบาย น้ำตกโผงโผงตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ ๑๘ กิโลเมตร

ดูที่ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°37.026' E 101°08.922'

น้ำตกอรัญวาริน

น้ำตกอรัญวาริน ตำบลทุ่งพลา อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ในเขตอุทยาน-แห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นน้ำตกอีกแห่งหนึ่งที่ไหลลงมาจากเขานางจันทร์ ทิว-เขาสันกาลาคิรี ด้านตรงข้ามกับน้ำตกทรายขาว มีสายน้ำคดเคี้ยวไปมาตามแนวโขดหินลดหลั่นเป็นชั้นจำนวน ๗ ชั้น แต่ละชั้นห่างกัน ๓๐๐ - ๕๐๐ เมตร ชั้นบนสุดเป็นผาหินสูง ๒๐ เมตร มีทัศนียภาพที่สวยงามมีแอ่งน้ำอยู่ด้านหน้าของแต่ละชั้น พื้นที่โดยรอบมีกล้วยไม้ป่าและพืชพรรณชนิดอื่นในผืนป่าดิบชื้นที่สมบูรณ์

ดูที่ น้ำตกทรายขาว / อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°38.721' E 101°08.447'

พลับพลาที่ประทับ รัชกาลที่ ๗

พลับพลาที่ประทับ รัชกาลที่ ๗ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี บริเวณที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ ลักษณะเป็นศาลาทรงไทยที่สร้างด้วยสถาปัตยกรรมที่งดงาม คงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่ประทับรับเสด็จฯ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ในการเสด็จทอดพระเนตรสุริยุปราคาเต็มดวงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ ปัจจุบันมีการซ่อมแซมบูรณะพลับพลา และอนุรักษ์ไว้ให้คงสภาพเดิม กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเพื่ออนุรักษ์เป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚43.830' E 101˚05.708'

พลับพลารวมใจประชา

พลับพลารวมใจประชา ตำบลดอนทราย อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี เป็นที่ประทับเพื่อทรงงานเกี่ยวกับศิลปาชีพของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ เนื่องจากเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้เสด็จฯ ทรงเยี่ยมราษฎรบ้านตะโลละเวง ทรงทราบถึงความเดือดร้อนของราษฎร สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงพระราชดำริสร้างอาชีพเสริมให้กลุ่มสตรี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งโครงการศิลปาชีพฝึกงานให้ชาวบ้านกลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสานย่านลิเภา กลุ่มทอเสื่อ และกลุ่มเลี้ยงปลา ในโอกาสที่ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ทรงงานในภาคใต้ ทุกครั้งมักมีหมายกำหนดการทรงเยี่ยมราษฎรและทรงงานที่บ้านตะโลละเวงด้วย และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๗ ราษฎรจึงพร้อมใจสร้างพลับพลาน้อมเกล้าฯ ถวาย เพื่อประทับทรงงาน ลักษณะเป็นอาคารไม้ทรงไทยยกพื้นสูง

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚37.434' E 101˚41.538'

พิพิธภัณฑ์ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้

พิพิธภัณฑ์ศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ภายในบริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของจังหวัดปัตตานีและทางภาคใต้ตอนล่างที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธานพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ภายในจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พระพุทธรูป พระพิมพ์ หัตถกรรมพื้นบ้านทางภาคใต้ เงินตรา สมุดข่อย พระคัมภีร์อัลกุรอ่านฉบับที่เขียนด้วยลายมือ ปืนใหญ่ที่หล่อด้วยทองเหลือง เครื่องถ้วยชาม เป็นต้น รวมทั้งหินจารึกหน้าหลุมศพเป็นภาษาจีนเกี่ยวกับเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวและลิ้มโต๊ะเคี่ยม ซึ่งเป็นโบราณวัตถุที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชนชาติต่าง ๆ ที่เดินทางมาติดต่อค้าขายในประเทศไทยตั้งแต่อดีต

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°52.859' E 101°14.342'

มัสยิดกรือเซะ

มัสยิดกรือเซะ ตำบลตันหยงลุโละ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี อยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานี ๖ กิโลเมตร มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า *มัสยิดปิตูกรือบัน* ตามรูปทรงของประตูมัสยิดที่มีลักษณะเป็นวงโค้งแหลม ศิลปะแบบกอธิค ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว ก่ออิฐถือปูน กว้าง ๑๕.๑๐ เมตร ยาว ๒๙.๖๐ เมตร สูง ๖.๕๐ เมตร ตัวอาคารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก บริเวณด้านหน้าอาคารเป็นลานอิฐยกพื้นสูง ส่วนภายในมีระเบียงล้อมรอบ มีห้องประกอบพิธีทางศาสนา ช่องประตูหน้าต่างมีทั้งแบบโค้งแหลม และโค้งมน โดมและหลังคายังก่อสร้างไม่เสร็จ สันนิษฐานกันว่าอิฐที่นำมาใช้ก่อสร้างอยู่ในสมัยอยุธยา ตรงฐานมัสยิดมีอิฐรูปแบบคล้ายอิฐสมัยทวารวดีปนอยู่บ้าง

มัสยิดกรือเซะ เป็นโบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานี มีประวัติการสร้างที่ไม่ชัดเจน มีเพียงตำนานเล่าว่าสร้างขึ้นระหว่าง พ.ศ. ๒๑๒๑ - ๒๑๓๖ สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผู้สร้างเป็นนายช่างชาวจีนชื่อ เคี่ยม แซ่ลิ้ม ที่แต่งงานกับหญิงสาวชาวปัตตานีผู้มีฐานะ และเขาเองได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ภายหลังได้เป็นโต๊ะ ชาวปัตตานีจึงเรียกชื่อว่า *ลิ้มโต๊ะเคี่ยม* ต่อมาน้องสาวของลิ้มโต๊ะเคี่ยมชื่อว่า ลิ้มกอเหนี่ยวได้เดินทางจากประเทศจีนมาตามหาพี่ชายเพื่อให้กลับไปเยี่ยมมารดา แต่ไม่สำเร็จ เพราะระหว่างนั้นลิ้มโต๊ะเคี่ยมรับหน้าที่สร้างมัสยิดกรือเซะ เมื่อลิ้มกอเหนี่ยวเห็นว่าทำอย่างไรก็ไม่สามารถชักชวนพี่ชายให้กลับเมืองจีนได้ นางจึงตัดสินใจผูกคอตายที่ต้นมะม่วงหิมพานต์ และสาปแช่งขออย่าให้พี่ชายสร้างมัสยิดสำเร็จ ลิ้มโต๊ะเคี่ยมเสียใจมาก และจัดการฝังศพน้องสาวไว้ที่หน้ามัสยิด ต่อมาชาวปัตตานีได้นำต้นไม้ที่ลิ้มกอเหนี่ยวผูกคอตายมาแกะเป็นรูปบูชาและสร้างศาลเจ้าเรียกว่า *ศาลเจ้าเล่งจูเกียง (ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว)* ส่วนมัสยิดกรือเซะก็ไม่สามารถสร้างได้สำเร็จ คงเหลือซากทิ้งไว้จนตราบเท่าทุกวันนี้ ทางกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนมัสยิดกรือเซะไว้เพื่ออนุรักษ์เป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

ดูที่ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚52.380΄ E 101˚18.178΄

มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี

มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ สมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยทางรัฐบาลตระหนักถึงความสำคัญของศาสนาอิสลามว่าเป็นศาสนาที่ชาวปัตตานีส่วนใหญ่นับถืออย่างเคร่งครัด ประกอบกับพื้นที่ในเขตสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก จึงเห็นสมควรให้จัดสร้างมัสยิดขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางและเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของชาวไทยผู้นับถือศาสนาอิสลามที่อยู่ในจังหวัดปัตตานีและทั่วประเทศ

มัสยิดแห่งนี้ดำเนินการสร้างอยู่ ๙ ปี ทำพิธีเปิดเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นมัสยิดที่มีลักษณะงดงามและมีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ ลักษณะอาคารตั้งอยู่บนฐานรูปทรงคล้ายกับทัชมาฮาล ประเทศอินเดีย ตรงกลางเป็นอาคารมียอดโดมขนาดใหญ่ และมีโดมบริวารอยู่ ๔ ทิศ มีหอคอยสูงเด่นเป็นสง่าอยู่สองข้าง ด้านหน้ามัสยิดมีสระน้ำขนาดใหญ่รูปสี่เหลี่ยม ภายในมัสยิดมีลักษณะเป็นห้องโถง ซึ่งมีบัลลังก์ทรงสูงและแคบ ใช้เป็นที่สำหรับ *คอฏีบ* หรือ ผู้บรรยายธรรมตักเตือนชาวมุสลิม ก่อนการละหมาดวันศุกร์ โดยเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๕.๓๐ นาฬิกา ยกเว้นวันศุกร์ซึ่งเป็นวันละหมาดใหญ่ประจำสัปดาห์ ในช่วงเดือนรอมดอน มัสยิดกลางแห่งนี้มีการประดับไฟสวยงาม

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚51.724' E 101˚15.319'

มัสยิดบ้านดาโต๊ะ

มัสยิดบ้านดาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เดิมชื่อ *กูโบดาโต๊ะปันยัง* เป็นโบราณสถานเก่าแก่สร้างมาแล้วกว่า ๒๐๐ ปี เชื่อกันว่าสร้างสมัยเดียวกับมัสยิดกรือเซะ ตามตำนานเล่าว่านายเซะ อาแวโอะ อพยพมาจากรัฐตรังกานู ประเทศมาเลเซีย ได้ว่าจ้างให้นายช่างชาวจีนก่อสร้างมัสยิดเพื่อให้ประชาชนและชาวต่างชาติใช้ประกอบพิธีละหมาด ลักษณะของมัสยิดเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว มีหลังคาเป็นกระโจมส่วนเฉลียงด้านข้างไม่มีหลังคา มีประตูทางเข้า ๓ ช่อง แต่ไม่มีบานประตู ช่องหน้าต่าง ๘ ช่อง แต่ไม่มีบานหน้าต่าง บริเวณด้านนอกเป็นสถานที่ฝังศพเรียกว่าสุสานดาโต๊ะปันยัง หรือสุสานต้นหยงดาโต๊ะ ต่อมาใช้เป็นสถานที่ฝังศพของตนกูปะสา เจ้าเมืองปัตตานี กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนมัสยิดดาโต๊ะให้เป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘

ดูที่ กูโบดาโต๊ะปันยัง

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°54.785' E 101°19.940'

เมืองโบราณยะรัง

เมืองโบราณยะรัง ครอบคลุมพื้นที่ของตำบลยะรัง ตำบลบ้านวัด ตำบลปิตูมุดี อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี มีพื้นที่เกือบ ๑ ตารางกิโลเมตร (๖๐๐ไร่) เป็นชุมชนโบราณขนาดใหญ่ ในสมัยประวัติศาสตร์ของประเทศระยะแรก เชื่อว่าเป็นที่ตั้งอาณาจักรโบราณที่มีชื่อว่า *ลังกาสุกะ* ตามที่มีหลักฐานปรากฏในเอกสารของจีน ชวา มลายูและอาหรับ นักวิชาการที่ได้ศึกษาเอกสารเหล่านั้น มีความเห็นว่า เมืองโบราณแห่งนี้น่าจะมีความเจริญอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นเมืองท่าที่สำคัญ มีอาณาเขตกว้างขวาง เป็นดินแดนที่มั่งคั่ง และมีบทบาททางเศรษฐกิจการเมือง

ในอดีตลักษณะผังเมืองเป็นรูปวงรี เป็นเมืองโบราณที่สร้างทับซ้อนกันถึง ๓ เมืองคือ เมืองโบราณบ้านวัด มีร่องรอยคูน้ำ ที่ขุดขึ้นเชื่อมต่อกับคูน้ำธรรมชาติ และเนินดินโบราณสถานอีกหลายแห่ง ถัดจากกลุ่มโบราณสถานบ้านวัด ไปทางทิศเหนือ ๑ กิโลเมตร คือ เมืองโบราณบ้านจาเละ ที่ถูกโอบล้อมด้วยคูเมือง พบร่องรอยคูน้ำ และคันดินขนาดใหญ่ เมืองโบราณบ้านปราแว เป็นเมืองที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบทั้งสี่ด้าน มีคลองส่งน้ำเชื่อมต่อกับคูเมืองโบราณบ้านจาเละ นอกจากนี้ยังพบซากโบราณสถานเนินดินกระจายอยู่ทั่วไปไม่น้อยกว่า ๓๐ แห่ง การขุดค้นทางโบราณคดี ในบริเวณดังกล่าวได้พบฐานอาคารก่ออิฐขัดผิว ส่วนประกอบของสถาปัตยกรรม พระพิมพ์ ชิ้นส่วนสถูปจำลอง พระพุทธรูปสำริด แผ่นทองรูปกลมแบน แสดงให้เห็นว่าบริเวณนี้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมาตั้งแต่สมัยโบราณ นอกจากนี้ยังขุดพบศิวลึงค์ แสดงว่าศาสนาฮินดูได้เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนบริเวณนี้เช่นกัน

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°46.032' E 101°18.462'

แม่น้ำปัตตานี

แม่น้ำปัตตานี มีต้นน้ำเกิดจากทิว-เขาสันกาลาคีรี บริเวณรอยต่อเขตแดนไทย - มาเลเซีย เขตพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ผ่านอำเภอยะรัง อำเภอหนองจิก และอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี แล้วไหลออกสู่ทะเลอ่าวไทย มีความยาว ๒๑๐ กิโลเมตร มีการสร้าง *เขื่อนบางลาง* บริเวณตอนบนของแม่น้ำในเขตอำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา

แม่น้ำปัตตานีเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่อยู่กลางเมืองปัตตานี มี *สะพานเดชานุชิต* เชื่อมสองฝั่งแม่น้ำ เทศบาลเมืองปัตตานีได้ปรับปรุงภูมิทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำให้มีความสวยงาม มีลานอเนกประสงค์เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมและงานต่าง ๆ เช่น การแสดง แสง สี เสียงใน *งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้ม-กอเหนี่ยว* ซึ่งมีพิธีกรรมลุยน้ำและ *งานมหกรรมไก่ฆอและ (ไก่กอและ)* เป็นต้น

ความสำคัญของสายน้ำแห่งนี้เปรียบเสมือนเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวปัตตานีและให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งอุปโภคและบริโภค เช่น การผลิตน้ำประปา การชลประทาน ผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นแหล่งประมงน้ำจืด ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ใช้ในงานด้านอุตสาหกรรม เช่น การดูดทราย เป็นต้น

ดูที่ งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

ไก่ฆอและ

ไก่ฆอและ หรือไก่กอและเป็นอาหารมลายูปักษ์ใต้และมาเลเซีย โดยเฉพาะที่ปัตตานีจะมีชื่อเสียงมาก ไก่กอและในภาษามลายูปาตานีจะอ่านว่า "อาแยฆอและ" (Ayam Golek) คำว่า อาแย (Ayam) แปลว่า ไก่ ฆอและ (Golek) แปลว่า กลิ้ง อาแยฆอ-และ จึงแปลว่า ไก่กลิ้ง หมายถึงการย่างไก่นั่นเอง

แม่น้ำสายบุรี

แม่น้ำสายบุรี มีต้นน้ำเกิดจากทิวเขาสันกาลาคีรี ในเขตอำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ลุ่มน้ำ ๔,๖๐๐ ตารางกิโลเมตร มีความยาว ๑๘๖ กิโลเมตร ไหลผ่านอำเภอจะแนะ อำเภอศรีสาคร อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส และอำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากนั้นไหลลงสู่ทะเลที่อ่าวตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

แม่น้ำสายบุรี มีน้ำไหลตลอดปี ต้นแม่น้ำมีแหล่งแร่ทองคำคือ *เหมืองโต๊ะโมะ* ในอดีต แม้ปัจจุบันประชาชนต้นน้ำก็ยังไปร่อนหาแร่ทองคำ เป็นลักษณะเม็ดทราย ประโยชน์ส่วนใหญ่ใช้ในการอุปโภคบริโภค ส่วนหนึ่งประกอบอาชีพประมงน้ำจืดและน้ำกร่อย ส่วนหนึ่งใช้ในด้านเกษตรกรรม

วังพระยาสายบุรี

วังพระยาสายบุรี ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี สร้างโดยสถาปนิกและช่างท้องถิ่นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๘ ใช้เวลาสร้าง ๑ ปี มีลักษณะอาคารได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกที่เข้ามาค้าขาย ผสมกับสถาปัตยกรรมไทย นับเป็นโบราณสถานที่สำคัญของอำเภอสายบุรี

ปัจจุบันอยู่ในความครอบครองของตนกู อับดุลราฮิมสะมาแอ ผู้สืบเชื้อสายจากพระยาสุริยสุนทรบวรภักดีศรีมหาราชามัตตาอัลดุลวิบูลย์ ผู้ว่าราชการเมืองสายบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ผู้ที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นผู้ว่าราชการเมืองสายบุรีสมัยนั้น

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°42.188' E 101°37.093'

วังยะหริ่ง

วังยะหริ่ง ตำบลมายู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี พระยาพิพิธ เสนามาตยาธิบดีศรีสุรสงคราม เจ้าเมืองยะหริ่งที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นเจ้าเมือง เป็นผู้สร้างวังยะหริ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ บนเนื้อที่ ๒๒,๔๐๐ ตารางเมตร (๑๔ ไร่) โดยสถาปนิกชาวจีนและช่างในท้องถิ่น ใช้เวลาสร้าง ๕ ปี ลักษณะเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ๒ ชั้น แบบเรือนไทยมุสลิมผสมยุโรป สะท้อนให้เห็นถึงการรับอิทธิพลในรูปแบบสถาปัตยกรรม และศิลปะจากตะวันตก อินโดนีเซีย มาเลเซีย ที่เข้ามาผสมผสานกับศิลปะไทยได้อย่างกลมกลืน

ลักษณะเด่นของวังคือ บันไดโค้งแบบยุโรปช่องแสงประดับด้วยกระจกสีเขียว แดง และน้ำเงิน ภายในวังได้แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือชั้นบนกับชั้นล่าง เมื่อขึ้นบันไดจะพบกับห้องโถงขนาดใหญ่ ซุ้มประตูตกแต่งด้วยไม้ฉลุเป็นลายพรรณพฤกษาแบบศิลปะชวา ถัดจากนั้นเป็นฝาผนังที่มีประตูเพื่อติดต่อระหว่างส่วนหน้ากับส่วนหลัง ชั้นบนแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนหน้าและส่วนหลัง ส่วนหน้าเมื่อขึ้นบันไดมีประตูเข้าสู่ห้องโถงใหญ่ ใช้เป็นที่ออกว่าราชการและต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง มีเสากลาง ๒ เสา ส่วนหลังแบ่งเป็นด้านซ้ายและด้านขวา มีระเบียงเป็นเหล็กดัด แบ่งเป็น ๔ ห้องเท่าๆ กัน รวม ๘ ห้อง ใช้เป็นที่พักอาศัยของเจ้าเมือง ภรรยา และบุตรหลาน

ปัจจุบันวังนี้ได้รับการซ่อมบูรณะเมื่อปลายปี ๒๕๔๑ มีสภาพสมบูรณ์ เป็นที่พักอาศัยของคุณหญิงวุจจิรา เด่นอุดม ทายาท

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°51.851' E 101°22.264'

วังหนองจิก

วังหนองจิก บ้านตุยง ตำบลตุยง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี สันนิษฐานว่า สร้างในสมัยเจ้าเมืองหนองจิก (ทัด ณ สงขลา) ก่อน พ.ศ. ๒๔๓๗ มีหลักฐานว่าเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้ายชื่อ พระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์วาปีเขตมุจลินท์นฤบดินทร์สวามิภักดิ์ (พ่วง ณ สงขลา) พักอยู่ที่วังนี้

ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว ยกพื้นสูง ๑ เมตร ประกอบด้วยอาคารบริวาร ๒ หลัง ภายในมีบ่อน้ำ มีกำแพงวัง ซุ้มประตูแบบสถาปัตยกรรมจีน ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่ ๒) วังนี้ถูกรื้อ ทำให้ทรุดโทรมลง มีบางส่วนที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ แผ่นอิฐพื้นมีขนาดใหญ่ กว้าง ๑ x ๑ ฟุต กรมศิลปากรได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๒

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚50.100' E 101˚10.800'

วัดบูรพาราม

วัดบูรพาราม หรือวัดออก ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นวัดที่สร้างขึ้นสมัยเดียวกับสร้างเมืองยะหริ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๐ เป็นสถานที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางการศึกษาทั้งธรรมะและภาษาบาลี

ภายในวัดเป็นที่ประดิษฐานของ *หลวงพ่อทุ่งคา* พระพุทธรูปสำริด ขนาดหน้าตักกว้าง ๔๕ เซนติเมตร สูง ๗๑ เซนติเมตร ศิลปะเชียงแสนผสมอู่ทอง ปางมารวิชัย เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองยะหริ่งมากว่า ๑๐๐ ปี ชาวบ้านให้ความศรัทธาและนับถือ ด้วยความเชื่อว่าทรงพระเมตตา คุ้มครองป้องกันภยันตรายทั้งปวง ทำให้วัดบูรพารามกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวปัตตานีที่มากราบไหว้หลวงพ่อทุ่งคาเพื่อเป็นสิริมงคล

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚51.724' E 101˚22.507'

วัดมุจลินทวาปีวิหาร

วัดมุจลินทวาปีวิหาร ตำบลตุยง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ เดิมชื่อ *วัดตุยง* เป็นวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของปัตตานี ตามตำนานกล่าวว่า พระยาวิเชียรภักดีศรีสงคราม (เกลี้ยง) เป็นผู้สร้างที่บ้านท่ายะลอ ริมแม่น้ำหนองจิก ทางทิศตะวันออกของที่ว่าการอำเภอหนองจิกปัจจุบัน โดยมีหลวงจีน คณานุรักษ์ (จูไล่) เป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง นายอินแก้ว รัตนศรีสุข เป็นนายช่าง ต่อมาในปี ๒๔๔๘ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร กรมพระยาดำรงราชานุภาพ อัญเชิญพระพุทธรูปสำริดปางมารวิชัยสมัยเชียงแสนจากวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม มาเป็นพระประธานในอุโบสถ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ หลวงจีนคณานุรักษ์ได้ชักชวนชาวพุทธเมืองปัตตานี หนองจิกและเมืองใกล้เคียงสร้างองค์พระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้บริเวณใกล้พระอุโบสถ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนจนปัจจุบัน

วัดมุจลินทวาปีวิหาร ยังเป็นสถานที่ทำพิธีถือน้ำพระพิพัฒสัตยาของเมืองหนองจิก จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ เสด็จฯ ตรวจราชการหัวเมืองปักษ์ใต้ มาถึงหนองจิก ทอดพระเนตรสภาพวัดแห่งนี้ที่ทรุดโทรมมาก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อบูรณะวัด พร้อมพระราชทานชื่อใหม่ว่า วัดมุจลินทวาปีวิหาร สิ่งสำคัญของวัดคือ วิหาร ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของอดีตเจ้าอาวาส ๓ องค์ โดยเฉพาะพระราชพุทธรังษีหรือหลวงพ่อดำ เจ้าอาวาสองค์ที่ ๕ ซึ่งประชาชนที่เคยได้ยินคุณความดีของหลวงพ่อต่างเลื่อมใสศรัทธาเดินทางมานมัสการสักการบูชาอยู่เสมอ นอกจากนี้ภายในวัดยังมีเจดีย์บรรจุอัฐิธาตุของพระยาวิเชียรภักดีศรีสงคราม (เกลี้ยง) ผู้สร้างวัด

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6 ̊51.524 ' E 101 ̊16.231 '

วัดราษฎร์บูรณะ

วัดราษฎร์บูรณะ เดิมชื่อว่า *วัดช้างให้* ตำบลควนโนรี อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี บริเวณริมทางรถไฟสายหาดใหญ่ สุไหงโกลก ระหว่างสถานีท่าประดู่กับสถานีป่าไร่ ห่างจากตัวจังหวัดระยะทาง ๒๗ กิโลเมตร เป็นวัดเก่าแก่ สร้างขึ้นมานานกว่า ๓๐๐ ปี แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้สร้างคือใคร ชาวบ้านได้ไปนิมนต์ ท่านลังกา หรือ สมเด็จพะโคะ หรือที่รู้จักกันในนาม *หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด* จากไทรบุรีมาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก เมื่อหลวงปู่ทวดมรณภาพที่รัฐเปรัค ประเทศมาเลเซีย บรรดาลูกศิษย์ได้นำสังขารของท่านกลับมาฌาปนกิจที่วัดช้างให้ ระหว่างทางที่นำสังขารมา ต้องหยุดพักเป็นระยะ ๆ ซึ่งจุดที่พักสังขารเหล่านั้นกลายเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านให้ความเคารพสักการะมาจนทุกวันนี้ บางแห่งก็สร้างเป็นสถูปหลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด หรือเขื่อนท่านเหยียบน้ำทะเลจืด อัฐิของท่านส่วนหนึ่งบรรจุไว้ในสถูปตั้งอยู่ที่วัดช้างให้ และอีกส่วนนำกลับไปยังเมืองไทรบุรี ความสง่างามและสีสันอันวิจิตรของสถูปเจดีย์และสถูปบรรจุอัฐิของหลวงปู่ทวดวัดช้างให้เป็นสิ่งที่ชวนเชิญให้นักท่องเที่ยวไปเยือนเมืองปัตตานี

หลังจากหลวงปู่ทวดมรณภาพไปแล้ว อีกหลายปีต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ พระครูมนุญญสมภาร เจ้าอาวาสวัดพลานุภาพได้ส่ง *พระช่วง* มาเป็นเจ้าอาวาส ท่านได้ชักชวนให้ชาวบ้านร่วมกันพัฒนาวัด สร้างกุฏิ ศาลาการเปรียญ และเสนาสนะสถานอื่น ๆ และได้เปลี่ยนชื่อวัดเดิมเรียกวัดช้างให้ เป็นวัดราษฎร์บูรณะ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚40.111' E 101˚10.139'

วัดสำเภาเชย

วัดสำเภาเชย ตำบลปะนาเระ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอระยะทาง ๕๐๐ เมตร เดิมชื่อ *วัดทุ่งสำเภา* สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔ โดยหลวงสุรนารถปะนารักษ์ (เชย โรจนะวิภาค) อดีตนายอำเภอ เมื่อสร้างเสร็จท่านได้อารธนา ท่านอธิการนุ้ย รองเจ้าอาวาสวัดท่ามะนาวมาเป็นเจ้าอาวาสองค์แรก พร้อมด้วยพระภิกษุจำนวน ๕ รูป มาจำพรรษาที่วัดนี้ ต่อมาได้มีการย้ายมาสร้างในที่แห่งใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งในปัจจุบัน แล้วเปลี่ยนมาใช้ชื่อ *วัดสำเภาเชย* โดยใช้นามเดิมของหลวงสุรนาถปะนารักษ์คือ *เชย* มาต่อท้าย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๖ หลวงพ่อทอง (พระศีลมงคล) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้สร้างพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมเครื่องมือ เครื่องใช้โบราณที่อยู่กระจายนำมาจัดแสดงให้ประชาชนได้ชม

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚51.274΄ E 101˚29.455΄

ศาลเจ้าพ่อเล่าเอี๊ยะกง

ศาลเจ้าพ่อเล่าเอี๊ยะกง ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นศาลเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในสายบุรีให้ความเคารพสักการะ โดยใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จัดงานเฉลิมฉลองในเทศกาลต่าง ๆ และเป็นที่พึ่งทางใจ เดิมศาลเจ้าแห่งนี้ตั้งอยู่ที่บ้านบางตะโละ บริเวณวัดเลียบ แต่ถูกน้ำกัดเซาะ จึงย้ายมาสร้างใหม่ที่ ตำบลปะเสยะวอ และใช้ชื่อว่า *ศาลเจ้าตี่อู้อ่องเอี๊ยะ* (ศาลเจ้าพ่อตั่วเล่าเอี๊ยะ) แต่ชาวบ้านเรียกว่า *ศาลเจ้าบางตะโละ* ต่อมาด้วยความศรัทธาของชาวบ้านจึงร่วมกันสร้างศาลเจ้าแบบถาวรขึ้นใหม่ที่ตำบลตะลุบัน แล้วเปลี่ยนชื่อเป็น *ศาลเจ้าเล่าเอี๊ยะกง* มีอายุราว ๑๐๐ ปี

ภายในศาลเจ้ามีรูปแกะสลักขององค์พระเล่าเอี๊ยะกง ชาวบ้านนับถือกันว่าท่านเป็นพระหมอที่สามารถดลบันดาลให้แคล้วคลาดจากวิบัติภัยต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังมีกระถางธูปทองเหลืองที่จารึกพระปรมาภิไธย จปร. บนพื้นผิวของกระถางธูป ได้รับการบอกเล่าว่าเป็นกระถางธูปที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองสายบุรี ในช่วงวันแรม ๒ ค่ำ และ ๓ ค่ำ เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑ ของจีน มีการจัดงานประเพณีสมโภชองค์เทพเจ้าเป็นประจำทุกปี

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚42.274΄ E 101˚37.375΄

ศาลเจ้าเล่งจูเกียง

ศาลเจ้าเล่งจูเกียง หรือศาลเจ้าแม่-ลิ้มกอเหนี่ยว ถนนอาเนาะรู อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เมื่อ ๔๐๐ ปี มาแล้วมีตำนานเล่าว่า ลิ้มกอเหนี่ยวเกิดในตระกูลลิ้ม มีพี่ชายคนหนึ่งชื่อว่า ลิ้มโต๊ะเคี่ยม อาชีพเป็นพ่อค้าโดยนำสินค้าจากประเทศจีนบรรทุกเรือสำเภามาขายที่ เมืองกรือเซะ (ปัจจุบันคือ บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลุโละ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี) ได้แต่งงานกับธิดาของเจ้าเมืองขณะนั้น หลายปีต่อมามารดาของลิ้มโต๊ะเคี่ยมคิดถึงและเป็นห่วงจนไม่เป็นอันกินอันนอน ลิ้มกอเหนี่ยวสงสารมารดาจึงรับอาสาออกติดตามหาพี่ชายเพื่อพากลับบ้านให้ได้ โดยให้สัญญาว่าถ้าไม่สามารถพาพี่ชายกลับมาได้ จะไม่ขอมีชีวิตอยู่ต่อไปเมื่อตามหาจนพบ แล้วชวนพี่ชายกลับประเทศจีน แต่ถูกพี่ชายปฏิเสธ ทั้งๆ ที่ได้รบเร้าแล้วหลายครั้ง จึงทำให้นางน้อยใจ ในช่วงนั้นลิ้มโต๊ะเคี่ยมกำลังเป็นผู้อำนวยการก่อสร้างมัสยิดแห่งหนึ่ง ลิ้มกอเหนี่ยวจึงได้ตัดสินใจสละชีวิตตนเองโดยการผูกคอตายที่ต้นมะม่วงหิมพานต์ เพื่อประท้วงพี่ชาย ก่อนตายได้สาปแช่งไว้ว่าขอให้พี่ชายสร้างมัสยิดไม่มีวันสำเร็จ เมื่อสูญเสียน้องสาวไป ลิ้มโต๊ะเคี่ยมจัดพิธีศพตามประเพณีจีนอย่างสมเกียรติ โดยทำเป็นฮวงซุ้ยอยู่ที่บ้านกรือเซะ จากนั้นลิ้มโต๊ะเคี่ยมได้ก่อสร้างมัสยิดที่สร้างค้างไว้ต่อไป พอสร้างจวนสำเร็จ เหลือเพียงแค่ยอดโดม กลับถูกฟ้าผ่าพังทลายเหลือไว้เพียงซากปรักหักพัง ปัจจุบันได้กลายเป็นโบราณสถานที่กรมศิลปากรขึ้นทะเบียนอนุรักษ์ไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ชาวปัตตานีเห็นว่าลิ้มกอเหนี่ยวมีความกล้าหาญและเด็ดเดี่ยว จึงเกิดความศรัทธา แกะสลักรูปลิ้มกอเหนี่ยวประดิษฐานไว้ที่ศาลเจ้าใกล้กับมัสยิดกรือเซะที่ลิ้มโต๊ะเคี่ยมสร้างไม่เสร็จ เมื่อย้ายเมืองปัตตานีไปที่วังจะบังติกอ ชาวจีนในเมืองปัตตานีก็ย้ายชุมชนจากกรือเซะไปสร้างชุมชนชาวจีนที่ตำบลอาเนาะรู และสร้างศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จึงนำรูปแกะสลักของเจ้าแม่มาประทับ ณ ศาลเจ้าแห่งนี้ เพื่อสักการะ พร้อมทั้งมีงานประจำปีเพื่อสมโภชศาลเจ้าในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี

ดูที่ งานสมโภชศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว / มัสยิดกรือเซะ

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚52.287΄ E 101˚15.453΄

ศาลหลักเมือง

ศาลหลักเมือง อยู่ในบริเวณโรงเรียนเบญจมราชูทิศ ตรงกันข้ามกับศาลากลางจังหวัด อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี สร้างขึ้นเมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๖ ในสมัยพระยารัตนภักดีเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด โดยสร้างตามคติความเชื่อทางคติชนวิทยาที่ว่าศาลหลักเมือง เปรียบเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชนเพื่อความมั่นคงเป็นปึกแผ่น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๕ พระครูวิสัยโสภณ เจ้าอาวาสวัดช้างให้ และประชาชนร่วมกันบูรณะ ปรับภูมิทัศน์ให้ดูสวยงาม

ปัจจุบันศาลหลักเมืองนอกจากจะเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนที่นับถือและศรัทธาแล้ว ยังเป็นสัญลักษณ์ปฏิญญาแห่งการปกครองและพัฒนาบ้านเมืองของผู้เป็นพ่อเมืองและชาวเมืองทั้งหลายด้วย

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6 ̊52.125 ́ E 101 ̊15.137 ́

ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้า บ้านละเวง

ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้า บ้านละเวง อยู่ในบริเวณหาดทราย - ชายบึงบ้านละเวง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี เป็นศูนย์ศิลปาชีพพิเศษที่อยู่ในความดูแลของกรมทหารราบที่ ๓ กองพลนาวิกโยธิน ตามพระราชเสาวนีย์ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เมื่อครั้งที่พระองค์ท่านเสด็จฯ แปรพระราชฐานมาประทับแรม ณ พระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์ ในปี ๒๕๒๘ พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงงานศิลปาชีพที่ บ้านกาหลง บ้านสายบน อำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส ต่อมาปลายปี ๒๕๓๑ กองราชเลขานุการในพระองค์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยท่านผู้หญิง สุประภาดา เกษมสันต์ ได้มีหนังสือแจ้งแก่ นาวาเอก ศุภนิตย์ จูฑะพุทธิ ผู้บัญชาการกรมทหารราบที่ ๓ กองพลนาวิกโยธินในขณะนั้น เกี่ยวกับการประสานงานกลุ่มสมาชิกศิลปาชีพ โดยศูนย์ศิลปาชีพ บ้านละเวง เป็นโครงการที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทหารราบที่ ๓ กองนาวิกโยธิน มีการดำเนินงานออกเยี่ยมสมาชิกทุกสัปดาห์ เพื่อดูความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน นำวัตถุดิบจากกองศิลปาชีพ สวนจิตรลดา ไปส่งมอบให้สมาชิกตามศูนย์ต่าง ๆ ที่มีความต้องการเรียน สำหรับผลิตภัณฑ์ที่สมาชิกตามศูนย์ศิลปาชีพดำเนินการเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่ของกรมทหารราบที่ ๓ กองพลนาวิกโยธิน จะเป็นผู้ดำเนินการรวบรวม จัดส่งให้กับกองศิลปาชีพ สวนจิตรลดา เมื่อมีการเสด็จฯ แปรพระราชฐาน สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมาชิกเข้าเฝ้าฯ อย่างใกล้ชิด

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°38.016' E 101°41.228'

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ศูนย์ฯ แห่งนี้ก่อตั้งเพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ปีที่ ๕๐ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยมูลนิธิชัยพัฒนาและมูลนิธิแม่ฟ้าหลวงร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ดำเนินการฟื้นฟูป่าชายเลน ทั้งปลูกป่าและบำรุงรักษา ในพื้นที่ตำบลตะโละกาโปร์ พื้นที่โครงการกว้าง ๐.๘ ตารางกิโลเมตร (๕๐๐ ไร่)

การดำเนินงานในศูนย์ฯ โดยสำนักงานป่าไม้จังหวัดปัตตานี แบ่งพื้นที่จัดการ ได้แก่ งานค้นคว้าวิจัย งานปลูกป่าเพิ่ม เส้นทางศึกษาธรรมชาติมีสะพานไม้ยาว ๑,๒๕๐ เมตร มีซุ้มสื่ออธิบายข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ของป่าชายเลน มีศาลาสำหรับพักผ่อนหย่อนใจ และหอชมนก นอกจากนี้ยังสามารถล่องเรือคายัคเพื่อชมธรรมชาติและชมความสวยงามของป่าชายเลน ตลอดสองข้างทางจะเห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านคลองบางปู คลองกลาง และคลองกอและ

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°52.220' E 101°22.311'

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ในบริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ม.อ.) วิทยาเขตปัตตานี เป็นส่วนงานหนึ่งของ ม.อ. ที่มีบทบาทหน้าที่ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ภายในสถาบันมีพิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี จัดแสดงเกี่ยวกับประวัติ ผลงานและสิ่งของเครื่องใช้ของพระเทพญาณโมลี (เกตุ ธรรมรัชชะ) เจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี โดยท่านได้บริจาคทุนทรัพย์และโบราณวัตถุให้แก่ ม.อ. เพื่อจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ และให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ เช่น เครื่องถ้วยชาม ภาพถ่ายเก่าแก่ เหรียญโบราณ อาวุธโบราณ ไม้แกะสลักที่มีความงดงาม เป็นต้นนอกจากนี้บริเวณห้องโถงชั้น ๑ ของอาคารยังมีการจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราวหมุนเวียนไปตลอด

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚52.907΄ E 101˚14.368΄

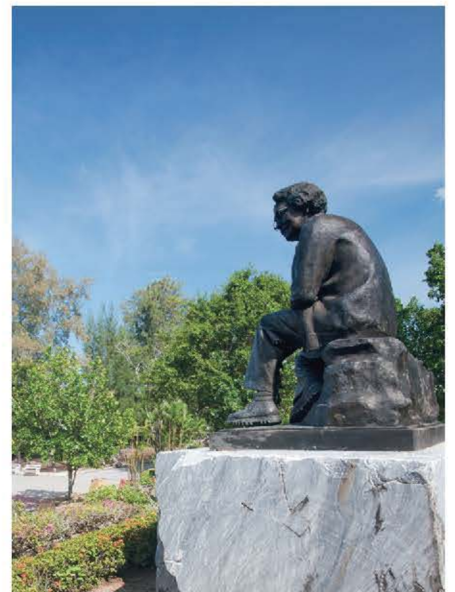

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี อยู่ติดกับพื้นที่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีเนื้อที่ ๐.๒๕ ตารางกิโลเมตร (๑๕๕ ไร่) เป็นสวนสาธารณะที่สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระศรีนครินทรา บรมราชชนนี ในโอกาสเฉลิมพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษา สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จฯ เป็นประธานเปิดเมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ สวนแห่งนี้มีลักษณะเป็นพื้นที่เปิดโล่ง ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ บรรยากาศร่มรื่น สามารถมองเห็นทะเลได้ชัดเจน มีป่าชายเลน เป็นที่อยู่อาศัยของนก และสัตว์นานาชนิด เช่น ปูแสม ปลาตีน เป็นต้น

พื้นที่ป่าชายเลนด้านที่ติดกับสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ มีการจัดสร้างสวนสมเด็จเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มีพลับพลาที่ประทับ สระน้ำขนาดใหญ่ ศาลาพักผ่อนและหอคอยชมวิว จึงได้เรียกขานสวนทั้งสองแห่งที่อยู่เคียงกันนี้ว่า *สวนแม่ สวนลูก* ซึ่งนอกจากจะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของชาวเมืองปัตตานี เป็นจุดชมพระอาทิตย์ขึ้นที่สวยงามแล้ว ยังเป็นแหล่งศึกษาระบบนิเวศป่าชายเลนที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานีด้วย

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚51.149' E 101˚14.721'

สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ตำบลตันหยงลุโละ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เดิมสุสานแห่งนี้อยู่ริมทะเล ถูกน้ำทะเลเซาะจนพัง ประกอบกับการเดินทางไปยังสถานที่ดังกล่าวไม่สะดวก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ พระจีนคณานุรักษ์ ร่วมมือกับชาวจีนในเมืองปัตตานีทำพิธีย้ายสุสานมายังบ้านกรือเซะ ซึ่งเคยประดิษฐานรูปจำลองเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว โดยจัดสร้างอย่างสวยงามและสมเกียรติสำหรับเจ้าแม่ที่ชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีน บ้านกรือเซะในเมืองปัตตานียังคงนับถือและศรัทธาจนถึงปัจจุบัน

ดูที่ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง / งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°52.384' E 101°18.121'

สุสานพญาอินทิรา

สุสานพญาอินทิรา หรือชาวบ้านเรียกว่า *กูโบรายามะรือเก๊าะ* ตำบลบาราโหม อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เป็นสถานที่ฝังพระศพของอดีตกษัตริย์ราชวงศ์โกตามหลิฆัย ผู้สร้างเมืองปัตตานีดารุสลาม (นครแห่งสันติ) ขึ้นเพื่อใช้เป็นเมืองท่าทำการค้าขายกับนานาประเทศ และเป็นกษัตริย์องค์แรกที่เปลี่ยนจากการนับถือศาสนาพุทธ เข้ารับศาสนาอิสลาม หลังจากเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามแล้วได้เฉลิมพระนามใหม่ว่า สุลต่าน อิสมา-อีล ชาห์ ซิลลุลอฮ์ ฟิล อาดัม ปกครองเมืองปัตตานีระหว่าง พ.ศ. ๒๐๔๓ - ๒๐๗๓ ได้ทรงสถาปนาเมืองปัตตานีเป็น *นครปตานีดารุสลาม* พระองค์ได้เคยเสด็จฯ เยือนมะละกาและพัฒนาบ้านเมือง มีการหล่อปืนใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก เพื่อใช้ในการป้องกันเมือง ในสมัยของพระองค์เมืองปัตตานีมีชื่อเสียงด้านการเป็นศูนย์กลางการค้าและการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม มีพ่อค้าชาติต่าง ๆ เข้ามาค้าขายที่เมืองปัตตานี สุลต่านอิสมาอีล ชาห์ สิ้นพระชนม์ในปี ๒๐๗๓ เหนือหลุมศพมีหินแกรนิตสลักเป็นรูปก้อนเมฆ มีอักษรอาหรับกำกับอยู่

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°52.522' E 101°18.961'

สุสานมัรโฮม

สุสานมัรโฮม ตำบลดอนทราย อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี เป็นสุสานหลวงที่มีชื่อเรียกว่า *สุสานพระยาสายบุรี* ภายในสุสานเป็นที่ฝังศพของเจ้าเมืองสายบุรีในสมัยการปกครองเจ็ดหัวเมือง คือ พระยาสุริยะสุนทร หรือ พระยาสุริยะสุนทรบวรภักดีศรีมหารายามัตตาอับดุลวิบูลย์ขอบเขตต์ ประเทศมลายู เป็นตำแหน่งของเจ้าเมืองสายบุรีที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง และเมื่อมีการการปฏิรูปการปกครองจากระบบหัวเมือง เป็นมณฑลเทศาภิบาล จึงได้ยกเลิกตำแหน่งนี้ในปี ๒๔๔๕

ภายในสุสานประกอบด้วยหินครอบและหินแกะสลักลวดลายสวยงามวางอยู่บนเนินสูง ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว ๕ เมตร กว้าง ๒ เมตร ก่ออิฐถือปูนมีสลักสวดลายบนฐาน ด้านบนมีเสาหินแกรนิต (ตานอน) จำนวน ๒ เสา ส่วนยอดเสามีหินทรงกลมซ้อนกัน ตัวเสาปรากฏลวดลายตามแบบศิลปะชวา มีข้อความสลักปีฮิจเราะห์ ๑๒๘๕ ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๐๘ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นปีเสียชีวิตของท่าน ส่วนอีกสุสานที่อยู่ใกล้กัน ไม่มีข้อความใด ๆ สลักไว้ สิ่งมีค่าทางโบราณวัตถุ คือ แผ่นไม้แกะสลักที่วางอยู่เหนือหลุมศพทำจากไม้เนื้อแข็ง คล้ายกับไม้เคี่ยมแกะสลักเป็นนามพระนาบีมูฮัมหมัดเป็นอักษรอาหรับอยู่ในกรอบวงกลม นามเดียวแต่เขียนเป็น ๒ ตัวอักษร อักษรหนึ่งเขียนแบบธรรมดา อีกอักษรหนึ่งเขียนกลับหลังแล้วนำมาชนกัน

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6° 37.493' E 101° 41.612'

สุสานราชินีสามพี่น้อง

สุสานราชินีสามพี่น้อง หรือรายาฮีเยา ตำบลบาราโหม อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี เป็นที่ฝังพระศพกษัตริย์ ๓ พระองค์ ซึ่งเป็นธิดาของสุลต่าน-บาฮาดูร์ ชาห์ เจ้าเมืองปัตตานีองค์ก่อน เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระโอรสที่สืบทายาท ธิดาทั้งสามจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองปัตตานีต่อเนื่องกัน ได้แก่ ราชินีฮีเยา ปกครองเมืองปัตตานีระหว่าง พ.ศ. ๒๑๒๗ - ๒๑๕๙ ราชินีบีรู ปกครองเมืองปัตตานีระหว่าง พ.ศ. ๒๑๕๙ - ๒๑๖๗ และราชินีอูงู ปกครองเมืองปัตตานีระหว่าง พ.ศ. ๒๑๖๗ - ๒๑๗๘ รวมทั้งธิดาของราชินีอูงู ชื่อราชินีกูนิง ได้เป็นเจ้าเมืองปัตตานีอีก ๑ พระองค์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๗๘ - ๒๒๓๑ เมืองปัตตานีในระยะดังกล่าวจึงรู้จักกันในชื่อ *สมัยราชินี* ที่ถือว่าเป็นยุคทองด้านการค้ากับต่างประเทศ มีการสร้างกำแพงด้านหน้าประตูวัง มีการหล่อปืนใหญ่เพิ่มเติม เน้นการพัฒนากำลังทหารและการป้องกันเมือง แม้จะเกิดสงครามหลายครั้งแต่ทรงรักษาเมืองปัตตานีไว้ได้ สถานที่ฝังพระศพของราชินีฮีเยา ราชินีบีรู และราชินีอูงูได้จัดไว้ที่ด้านตะวันออกของเมือง ใกล้ชายทะเลอ่าวปัตตานี มีหินสลักเหนือหลุมฝังศพประดับไว้อย่างสวยงาม

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚40.301' E 101˚09.436'

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา ๖

หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา ๖ ตำบลบางขาว อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอนนา มีพื้นที่ ๓.๖๐ ตารางกิโลเมตร (๒,๒๕๖ ไร่) ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับศึกษาวิจัยทดลองเลี้ยงปลาสลิด และพื้นที่ป่าเสม็ด เป็นหนึ่งในโครงการอันเนื่องมาจากพระดำริสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริให้จัดหาพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและพื้นที่ถูกบุกรุกแล้วนำมาพัฒนาจัดระเบียบ เพื่อให้ราษฎรที่ยากไร้สามารถเข้าอยู่อาศัย และมีที่ทำกินตลอดจนพัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในรูปแบบของหมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา

สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ และกรมประมงได้พิจารณาเห็นว่าคุณลักษณะทางกายภาพและพืชพรรณของพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอนนามีความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเพาะเลี้ยงปลาสลิดและสัตว์น้ำชนิดอื่นในลักษณะสาธิตการจัดระบบการเลี้ยงแบบพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม อันจะเป็นอาชีพที่มั่นคงของราษฎร อีกทั้งยังเป็นการจัดสร้างแหล่งปลาสลิดแห่งใหม่เพื่อทดแทนแหล่งปลาสลิดเดิม (อำเภอบางพลี บางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ) และสามารถนำผลการทดลองนี้ไปเป็นแนวทางเพื่อขยายผลการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดินเค็ม ดินเปรี้ยวจัดและดินพรุที่มีอยู่มากมายทางภาคใต้ ต่อไป

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚50.182΄ E 101˚08.003΄

หมู่บ้านทำเรือกอและ

หมู่บ้านทำเรือกอและ หรือบ้านปะเส-ยะวอ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการต่อเรือกอและ เรือประมงพื้นบ้าน หรือประมงชายฝั่ง มีลักษณะเป็นเรือหัวแหลม ท้ายแหลม นิยมทาสีพื้นตลอดลำเรือ แล้วเขียนลวดลายด้วยสีฉูดฉาด ลวดลายอันวิจิตรนี้เองที่เป็นเอกลักษณ์ของเรือกอและ ที่ผสมผสานระหว่างศิลปะไทย อิสลาม และจีน ด้วยฝีมือที่ประณีตงดงาม มีทั้งขนาดใหญ่ที่ใช้ได้จริง กับขนาดเล็กจำลองไว้เป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยว นอกจากจะใช้ในการประมงแล้ว ยังมีการแข่งเรือกอและเป็นประจำทุกปี

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚43.459΄ E 101˚37.416΄

ลวดลายบนเรือกอและ

ลวดลายชนิดต่างๆ ที่ปรากฏบนเรือกอและ เป็นลวดลายที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์และอิทธิพลที่ได้รับจากสภาพแวดล้อม ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สังคม ความเป็นอยู่ในจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วยอิทธิพลศิลปะของ ๔ ชนชาติ ได้แก่ ชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม ชาวชวา และชาวจีน จึงนับว่าลวดลายบนเรือกอและคือผลของวัฒนธรรมสัมพันธ์ที่มีคุณค่า สมควรอนุรักษ์ไว้อย่างยิ่ง จิตรกรรมที่ศิลปินไทยมุสลิมวาดตกแต่งเรือกอและ ส่วนใหญ่เป็นภาพสัตว์น้ำ สัตว์ในจินตนาการจากประเพณี ศาสนา วรรณคดี ศิลปะการแสดงต่างๆ สัตว์หิมพานต์ และภาพทิวทัศน์ เป็นต้น

หลวงพ่อศิลา วัดถัมภาวาส

หลวงพ่อศิลา ประดิษฐานอยู่ในโบสถ์ วัดถัมภาวาส หรือวัดบางตะโล๊ะ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นวัดเก่าแก่ มีอายุกว่า ๒๐๐ ปี ในอดีตวัดนี้เคยมีความเจริญรุ่งเรือง เป็นโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมขนาดใหญ่ของจังหวัดปัตตานี หลวงพ่อศิลาเป็นพระพุทธรูปหินอ่อน ปางมารวิชัยที่งดงาม สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ประชาชนต่างเลื่อมใสศรัทธา

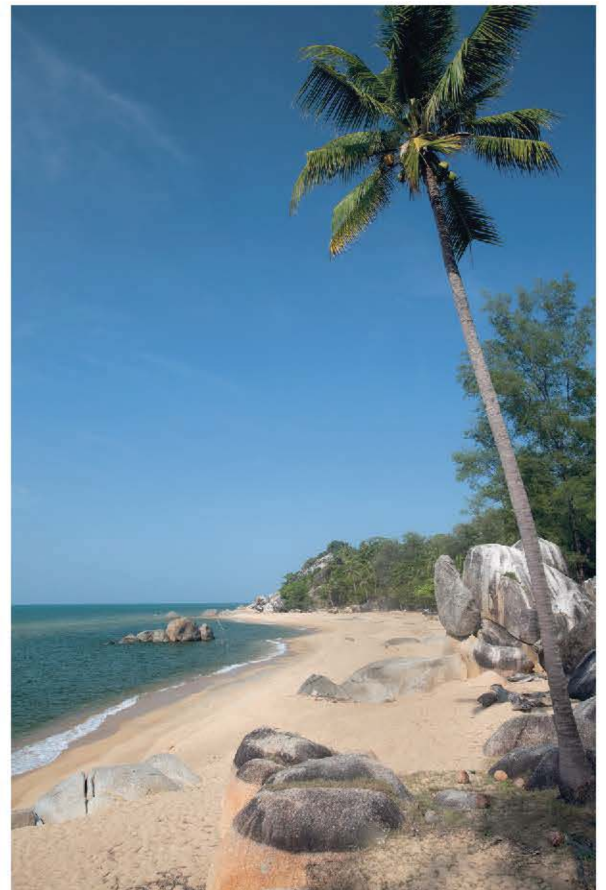
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°43.151' E 101°37.681'

หาดแฆแฆ

หาดแฆแฆ ตำบลน้ำบ่อ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองปัตตานีระยะทาง ๕๑ กิโลเมตร คำว่า *แฆ แฆ* ในภาษามลายู แปลว่า *อึกทึกคึกโครม* ชายหาดมีลักษณะยาวเป็นแนวโค้งเว้าสวยงาม มีความลาดชันต่ำ ทรายละเอียดสีเหลืองทอง นอกจากนี้ยังมีโขดหินแกรนิตขนาดใหญ่รูปทรงแปลกตาวางทับซ้อนกัน มองดูคล้ายสวนหินธรรมชาติบนเนินเขามีจุดชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°50.570' E 101°33.226'

หาดชลาลัย

หาดชลาลัย ตำบลปะนาเระ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ไม่ไกลจากหาดมะรวด หาดชลาลัยมีความยาว ๑.๗ กิโลเมตร ชายหาดกว้าง มีความลาดชันน้อย ทรายเป็นสีทอง เหมาะสำหรับเล่นน้ำทะเล และพักผ่อนหย่อนใจ เนื่องจากทางด้านเหนือของหาดมีทิวสนขึ้นเรียงราย บรรยากาศร่มรื่น และเงียบสงบ

ดูที่ หาดมะรวด

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚31.528΄ E 101˚17.694΄

หาดตะโละกาโปร์

หาดตะโละกะโปร์ ตำบลตะโละกาโปร์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี หาดแห่งนี้มีทรายขาวนวล มีความลาดชันต่ำ เหนือแนวหาดมีสวนสนและสวนมะพร้าวเรียงรายริมหาด ด้านเหนือมีเรือกอและจอดเกยหาดเป็นแถวยาวเหยียด นับเป็นทัศนียภาพที่สวยงาม นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมนิยมถ่ายภาพหาดทรายคู่กับเรือกอและ ซึ่งเป็นเรือประมงชายฝั่งที่ชาวบ้านแถบนั้นนำมาจอดไว้

หาดตะโละกาโปร์ได้รับรางวัลที่ ๒ จากการประกวดแหล่งท่องเที่ยว ๕ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๙

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚53.965΄ E 101˚22.157΄

หาดทราย-ชายบึงบ้านละเวง

หาดทราย-ชายบึงบ้านละเวง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองระยะทาง ๖๐ กิโลเมตร ลักษณะเป็นหาดทรายคู่ขนานไปกับบึงขนาดใหญ่ บรรยากาศแตกต่างจากหาดทรายอื่น ๆ บริเวณนี้มีการสร้างเขื่อนกันคลื่นและกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลจากคลื่นลม ส่วนบริเวณชายบึงบ้านละเวงนั้น มีการถมหินเพื่อกันตลิ่งพังทลายเช่นกัน ทำให้หาดแห่งนี้ไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว แต่ชาวบ้านนิยมมาตกปลาเป็นจำนวนมาก ใกล้กับหาดทรายมีศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าบ้านละเวง

ดูที่ ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้าบ้านละเวง
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚37.493ˊ E 101˚41.612ˊ

หาดบางสาย

หาดบางสาย ตำบลไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี ลักษณะของหาดทรายกว้างขวาง และมีความยาว ๕ กิโลเมตร ทรายสีเหลืองทอง ชายหาดเลียบไปกับแนวถนน เหนือแนวหาดขึ้นไปมีต้นมะพร้าวและต้นสนขึ้นเรียงรายข้างถนนเลียบชายหาด เหมาะสำหรับการพักผ่อน ชมวิวทิวทัศน์ และชมพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้ามากกว่าการเล่นน้ำทะเล เนื่องจากมีคลื่นลม และกระแสน้ำรุนแรง

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚22.274ˊ E 101˚24.905ˊ

หาดปะนาเระ

หาดปะนาเระ ตำบลปะนาเระ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ใช้เส้นทางเดียวกับหาดตะโละกาโปร์ หาดปะนาเระมีความยาว ๑.๕ กิโลเมตร ลักษณะของหาดมีขนาดกว้าง ทรายเป็นสีทอง มีทิวสนให้ความร่มรื่น มีหมู่บ้านชาวประมงกลุ่มใหญ่อยู่ใกล้หาด ชาวบ้านนำเรือกอและมาจอดเรียงรายอยู่ที่หาดทราย ช่วงเช้าชาวประมงเหล่านี้จะมาคัดเลือกสัตว์น้ำที่ติดอวนกันริมหาด เป็นวิถีชีวิตที่น่าสนใจ อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังนิยมมาชมพระอาทิตย์ขึ้นที่หาดนี้กันด้วย

ดูที่ หาดตะโลกาโปร์

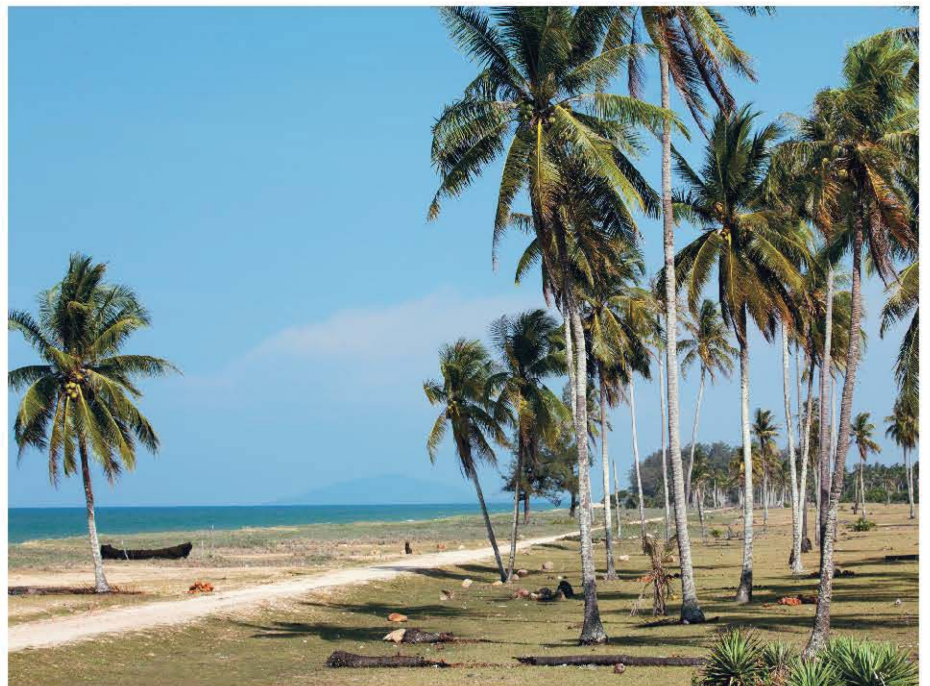
พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚31.314΄ E 101˚17.100΄

หาดป่าไหม้

หาดป่าไหม้ ตำบลไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี เป็นหาดทรายที่อยู่ทางใต้สุดของจังหวัดปัตตานี หาดยาวต่อเนื่องมาจากหาดบางสาย จึงดูเหมือนเป็นชายหาดเดียวกัน หาดทรายกว้างความลาดชันสูง ไม่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำทะเล เนื่องจากคลื่นลมและกระแสน้ำรุนแรง เหนือแนวทรายเป็นดงมะพร้าวและดงสน เหมาะกับการขับรถชมวิวชายหาดหรือชมพระอาทิตย์ขึ้นในตอนเช้า หรือนั่งพักผ่อนรับลมชมทะเลเย็น ๆ

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚35.120΄E 101˚43.124΄

หาดมะรวด

หาดมะรวด อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี เป็นชายหาดขนาดเล็ก อยู่ระหว่างหาดชลาลัยและหาดราชรักษ์ ห่างจากหาดชลาลัย ๒ กิโลเมตร ลักษณะเด่นของบริเวณหาดแห่งนี้คือมีเนินหินตั้งซ้อนทับกันอยู่ดูแปลกตา และมีทางเดินให้ขึ้นไปบนยอดเขาเพื่อชมวิวทิวทัศน์ได้

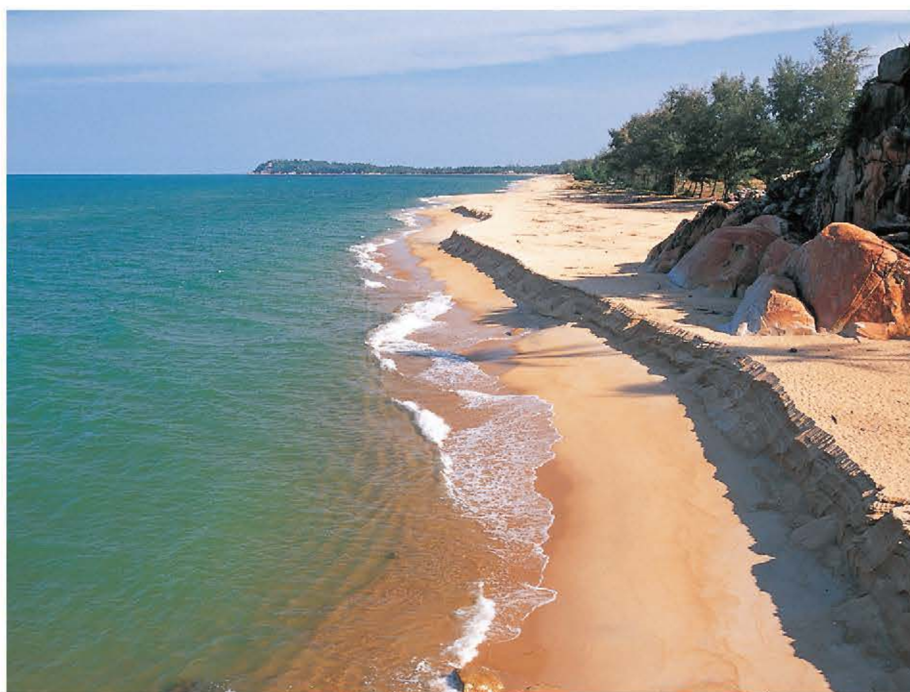
ดูที่ หาดชลาลัย / หาดราชรักษ์

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°51.604' E 101°31.065'

หาดราชรักษ์

หาดราชรักษ์ ตำบลน้ำบ่อ อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี อยู่ระหว่างหาดมะรวด และหาดแฆแฆ โดยอยู่ถัดจากหาดมะรวดเพียง ๑ กิโลเมตร อยู่ก่อนถึงหาดแฆแฆ ๒ กิโลเมตร หาดทรายมีขนาดกว้าง แต่ค่อนข้างลาดชัน ไม่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำ อีกทั้งยังถูกรายล้อมด้วยเนินเขาเตี้ยๆ ที่สามารถปีนขึ้นไปชมวิวบนเนินเขาได้

ดูที่ หาดมะรวด / หาดแฆแฆ

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6°51.796' E 101°31.458'

หาดวาสุกรี

หาดวาสุกรี ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า *หาดปาตาตีมอ* หาดทรายมีลักษณะกว้าง ความลาดชันต่ำ ทรายหยาบสีทอง สามารถเล่นน้ำทะเลได้ การเดินทางสะดวกเพราะมีถนนลาดยางเลียบชายหาด สองข้างทางเป็นแนวต้นสนที่ให้ความร่มรื่น บริเวณท้องทะเลแถบนี้มีทรัพยากรในทะเลที่อุดมสมบูรณ์มาก จึงกลายเป็นจุดศูนย์รวมของเหล่านักตกปลาจากหลาย ๆ แห่ง มีการจัดกิจกรรม *งานแข่งขันกีฬาตกปลา-สายบุรี* ที่หาดวาสุกรี ช่วงเดือนพฤษภาคมเป็นประจำทุกปี บริเวณหาดมีที่พัก ร้านค้า ร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยวหลายแห่ง

ดูที่ งานแข่งขันกีฬาตกปลาสายบุรี

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚42.884' E 101˚38.424'

แหลมตาชี

แหลมตาชี หรือแหลมโพธิ์ ตำบลตะโละกาโปร์ ตำบลแหลมโพธิ์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เป็นแหลมที่เกิดจากการก่อตัวของสันทรายซึ่งถูกกระแสน้ำทะเลพัดพามาทับถมกัน กลายเป็นแผ่นดินงอกยื่นล้ำไปในทะเล มีความยาว ๑๖ กิโลเมตร ในแต่ละปีความยาวของแหลมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เฉลี่ยปีละ ๒๐ - ๔๐ เมตร ทำให้ชายหาดของแหลมตาชีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากการกระทำของกระแสน้ำ และคลื่นลม ควรระมัดระวังในการเล่นน้ำทะเล โดยเฉพาะช่วงที่มีคลื่นลมแรง หรือช่วงมรสุม แหลมตาชีด้านที่ติดกับอ่าวปัตตานี เป็นที่ตั้งของชุมชนอำเภอ

แหลมโพธิ์ ชาวบ้านทำอาชีพประมงและทำนากุ้ง

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6˚56.119' E 101˚14.408'

อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว

อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ครอบคลุมพื้นที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อำเภอเมืองยะลา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา และป่าสงวนแห่งชาติป่าทิวเขาสันกาลาคีรี ในท้องที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา กรมป่าไม้ได้ประกาศจัดตั้งอุทยานฯ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ มีพื้นที่ ๖๙.๕๗ ตารางกิโลเมตร (๔๓,๔๘๒ ไร่)

สภาพพื้นที่เป็นแนวทิวเขาสูงตามแนวทิวเขาสันกาลาคีรี โดยมีเขานางจันทร์เป็นยอดเขาสูงที่สุด ๑,๐๐๐ เมตร จากระดับทะเลปานกลาง ปกคลุมด้วย *ผืนป่าดงดิบชื้น* ที่อุดมสมบูรณ์ จึงเป็นต้นกำเนิดของลำห้วยหลายสาขาที่ไหลลงสู่แม่น้ำเทพา

พรรณไม้สำคัญในป่าดิบชื้น ได้แก่ ยาง สยา กระบาก หลุมพอ ตะเคียนทอง กลุ่มพืชพื้นล่าง ได้แก่ หวาย ระกำ เฟิร์น สัตว์ป่าที่พบ ได้แก่ เลียงผา เก้ง เม่น ลิงค่าง ชะนี และนกนานาชนิด เช่น นกกางเขน นกขุนทอง นกปรอท สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น ตะพาบน้ำ งูเหลือม งูกะปะ ตะกวด กบ เป็นต้น

ในเขตอุทยานฯ มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งถ้ำ และน้ำตก โดยเฉพาะ *น้ำตกทรายขาว* ที่มีความสวยงามและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้อุทยานฯ ยังเปิดเส้นทางให้ผู้ที่ชอบการผจญภัยได้พิชิตยอดเขาสันกาลาคีรีด้วยเช่นกัน

ดูที่ น้ำตกทรายขาว

พิกัดภูมิศาสตร์ N 6° 52.527' E 101° 18.952'

ดัชนีคำ

ดัชนีภาพ

แหล่งภาพ

กีฬาสิละ	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
กูโบดาโต๊ะปันยัง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
เกาะลอปี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
เกาะโลซิน	สุริยะ นันทสุคนธ์
ไก่ฆอและ (ไก่กอและ)	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
เขาหินช้าง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
งานแข่งขันกีฬาตกปลาสายบุรี	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
งานประเพณีชักพระโคกโพธิ์	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
งานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
จิตรกรรมฝาผนัง วัดถ้ำภาวาส	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ฉลามวาฬ	สุริยะ นันทสุคนธ์
ชาวไทยมุสลิม	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ดวงตราประจำจังหวัดปัตตานี	กรมศิลปากร
ตลาดนัดปาลัส	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ตลาดนัดสายบุรี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ถ้ำวิปัสสนาเขาหินช้าง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
น้ำตกทรายขาว	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
น้ำตกโผงโผง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
น้ำตกอรัญวาริน	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
น้ำบูดู	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ป่าไม้	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
แผนที่จังหวัดปัตตานี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
พลับพลาที่ประทับของ รัชกาลที่ ๗	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
พลับพลารวมใจประชา	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
พิพิธภัณฑ์ศูนย์การศึกษา เกี่ยวกับภาคใต้	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
มัสยิดกรือเซะ	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี	บารมี เต็มบุญเกียรติ
มัสยิดบ้านดาโต๊ะ	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
เมืองโบราณยะรัง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
แม่น้ำปัตตานี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
แม่น้ำสายบุรี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด

เรือกอและ	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ลูกหยี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วังพระยาสายบุรี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วังยะหริ่ง	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วังหนองจิก	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วัดบูรพาราม	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วัดมุจลินทวาปีวิหาร	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วัดราษฎร์บูรณะ	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
วัดสำเภาเชย	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ศาลเจ้าพ่อเล่าเอี๊ยะกง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ศาลเจ้าเล่งจูเกียง	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ศาลหลักเมือง	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
ศูนย์ศิลปาชีพทอผ้า บ้านละเวง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ป่าชายเลนยะหริ่ง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
สถาบันวัฒนธรรมศึกษา กัลยาณิวัฒนา	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สุสานพญาอินทิรา	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
สุสานมัรโฮม	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
สุสานราชินีสามพี่น้อง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หมู่บ้านจุฬาภรณ์พัฒนา ๖	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หมู่บ้านทำเรือกอและ	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หมู่บ้านปะเสยาวอ	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
หลวงพ่อศิลา วัดถ้ำภาวาส	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดแฆแฆ	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดชลาลัย	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดตะโละกาโปร์	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดทราย-ชายบึงบ้านละเวง	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดบางสาย	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดปะนาเระ	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด

หาดป่าไหม้	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดมะรวด	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดราชรักษ์	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
หาดวาสุกรี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
แหลมตาชี	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด
อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว	บริษัท เขียนเพลิน จำกัด

ทุ่งนา

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. **มรดกแผ่นดินนวมินทรมหาราชา.** กรุงเทพฯ : สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร, ๒๕๕๑.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองตลาด ภาคเหนือ. **คู่มือเที่ยวเมืองไทย** : ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กวี วรกวิน. **ชุดพัฒนาทักษะสังคม แผนที่ความรู้ท้องถิ่นภาคใต้.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.), โครงการตำรามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และสมาคมภูมิศาสตร์ประเทศไทย. ๒๕๕๓.

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดปัตตานี. **บรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี ประจำปี ๒๕๕๑.** ๒๕๕๑.

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดปัตตานี.**บรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี ประจำปี ๒๕๕๑.** ๒๕๕๑.

กองบรรณาธิการ. **"ข้อมูลจำเพาะ : จังหวัดชายแดนภาคใต้", ทักษิณคดี.** ๓ (๒) : ๑๘-๓๙ ; มิถุนายน - กันยายน ๒๕๓๖.

เขมิกา หวังสุข. เรียบเรียง. **ภาคใต้ : ประวัติศาสตร์และโบราณคดี.** สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๑.

ขวัญใจ เอมใจ. **"ศาสนาคือชีวิตที่มัสยิดกลางปัตตานี", "ปัตตานี",** สารคดี. ๑๐ (๑๑๘) : ๒๐๒ - ๒๑๘ ; ธันวาคม ๒๕๓๗.

ครองชัย หัตถา. **ประวัติศาสตร์ปัตตานี สมัยอาณาจักรโบราณถึงการปกครอง ๗ หัวเมือง**. ปัตตานี : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๕๐.

ครองชัย หัตถา. **มัสยิดกรือเซะ ในประวัติศาสตร์นครปัตตานี.** ปัตตานี : ภูรีปริ้นช็อป, ๒๕๕๓.

จุรีรัตน์ บัวแก้ว. **"วังยะหริ่ง"**, ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๕.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒. หน้า ๗๑๓๐ - ๗๑๓๓.

ชาธร สิทธเคหภาค. **ที่สุดอุทยานแห่งชาติในประเทศไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. บริษัท เนเจอร์ ทรี จำกัด, ๒๕๔๗.

ซัลมา วงศ์ศุภรานันต์. เรียบเรียง. **เครื่องทองเหลืองพื้นเมืองภาคใต้.** สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๔.

แดง เก้าแสน. **เที่ยวเมืองไทย "ภาคใต้"** . พิมพ์ครั้งที่ ๑. นนทบุรี : สำนักพิมพ์ธารบัวแก้ว. ๒๕๔๑.

เต็ม สมิตินันทน์. **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๔).** กรุงเทพฯ : ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, บริษัทประชาชน จำกัด, ๒๕๔๔.

ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์, อนุวัต สายแสง, บารมี เต็มบุญเกียรติ และนัท สุมนเตมีย์,. **คู่มือปลาทะเลไทย เล่ม ๑. กรุงเทพฯ :** สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์. ๒๕๕๔.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรรณี พุทธาวุฒิไกร. **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๖.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุพดี เสตพรรณ. **ภูมิศาสตร์ประเทศไทย Geography of Thailand.** พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพฯ : พิศิษฐ์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

พุทธมนต์ สิทธิเคหภาค. **ป่ามรดกไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, บริษัท ปตท. สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน).บริษัท เนเจอร์ ทรี จำกัด. ๒๕๔๕.

พุทธมนต์ สิทธิเคหภาค. **บันทึกสิ่งแวดล้อม ป่าเขตร้อน**. กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : บริษัท โฟโต้สแควร์ จำกัด. ๒๕๔๗.

พุมรี อรรถรัฐเสถียร. **"ศาลเจ้าเล่าเอี๊ยะกง", รูสะมิแล.** ๓๓ (๒) : ๗๑ - ๗๗ ; พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๕.

วสา สุทธิพิบูลย์. **อุทยานแห่งชาติภาคใต้**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ๒๕๕๓.

วสา สุทธิพิบูลย์, ธนโรจน์ โพธิสาโร, ธนากร หงส์พันธ์, มาณี ปานแดง. ***อุทยานแห่งชาติในประเทศไทย. กรุงเทพฯ :*** ส่วนนันทนาการและสื่อความหมาย สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.

สมัย สุทธิธรรม. **สารคดีชุด ถิ่นทองของไทย : ปัตตานี**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.

สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. **พระบารมีปกเกล้า ผืนป่าปกแผ่นดิน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑.กรุงเทพฯ : บริษัท โรงพิมพ์ตะวันออก จำกัด (มหาชน). ๒๕๔๘.

สำนักพิมพ์สารคดี. **หนังสือ "นายรอบรู้" แผนที่ 76 จังหวัด เที่ยวทั่วไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์. ๒๕๔๙.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม.**

กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. ๒๕๕๒.

สมปอง นิลภักดี. **"สุสานดาโต๊ะปันยัง",** ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๗.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒. หน้า ๘๑๖๕ - ๘๑๖๖.

ส่วนแหล่งน้ำทะเล สำนักจัดการคุณภาพน้ำ. **โครงการชายหาดติดดาว ปี ๒๕๕๒.** กรุงเทพฯ : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๓.

ส่วนแหล่งน้ำทะเล สำนักจัดการคุณภาพน้ำ. โครงการชายหาดติดดาว ปี ๒๕๕๒. กรุงเทพฯ : กรมควบคุมมลพิษกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,๒๕๕๓.

ส่วนแหล่งน้ำทะเล สำนักจัดการคุณภาพน้ำ. โครงการชายหาดติดดาว ปี ๒๕๕๒. กรุงเทพฯ : กรมควบคุมมลพิษกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ๒๕๕๓.

อนันต์ วัฒนานิกร. **"กรือเซะ,มัสยิด",** ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒. หน้า ๑๔๑ - ๑๔๒.

อนันต์ วัฒนานิกร. **"มุจลินทวาปีวิหาร,วัด",** ใน **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๒.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, ๒๕๔๒. หน้า ๖๐๒๒ - ๖๐๒๘.

เว็บไซต์

กรมอุทยานแห่งชาติ (www.dnp.go.th)
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (www.tourismthailand.org)
ไทยตำบลดอทคอม (ตำบลปะนาเระ) (www.thaitambon.com)
สำนักงานคลัง จังหวัดปัตตานี (www.pattani.go.th)
หาดทราย - ชายบึงบ้านละเวง (www.visit2thai.com)

โครงการจัดทำหนังสือ
ทรัพยากรการท่องเที่ยวไทย ชุดภาคใต้
เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ในโอกาสเจริญพระชนมพรรษา ๗ รอบ
๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

คณะที่ปรึกษา

ประธานกรรมการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
นายกราชบัณฑิตยสถาน
นายวันชัย ศารทูลทัต
นายเสรี วังส์ไพจิตร
นายพิสิฐ เจริญวงศ์
นางสร้อยทิพย์ ไตรสุทธิ์
คุณหญิงคณิตา เลขะกุล
นางสาววนิดา สถิตานนท์
นางสายสุนีย์ สิงหทัศน์
นางศศิอาภา สุคนธรัตน์

คณะกรรมการอำนวยการ

ผู้ว่าการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	ประธานกรรมการ
ที่ปรึกษาระดับ ๑๑	รองประธานกรรมการ
รองผู้ว่าการด้านสินค้าและธุรกิจท่องเที่ยว	รองประธานกรรมการ
รองผู้ว่าการด้านตลาดในประเทศ	รองประธานกรรมการ
รองผู้ว่าการด้านบริหาร	รองประธานกรรมการ
รองผู้ว่าการด้านนโยบายและแผน	รองประธานกรรมการ
ที่ปรึกษาระดับ ๑๐	กรรมการ
อธิบดีกรมการท่องเที่ยว	กรรมการ
อธิบดีกรมศิลปากร	กรรมการ
อธิบดีกรมการศาสนา	กรรมการ
อธิบดีกรมชลประทาน	กรรมการ
เลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ	กรรมการ
อธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	กรรมการ
อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น	กรรมการ
ผู้ว่าการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย	กรรมการ
ผู้อำนวยการองค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการ
ประธานสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	กรรมการ
ผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว	กรรมการและเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองผู้ว่าการด้านสินค้าและธุรกิจท่องเที่ยว	ประธานกรรมการ
ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคเหนือ	กรรมการ
ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	กรรมการ
ผู้อำนวยการฝ่ายกิจกรรม	กรรมการ
ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคใต้	กรรมการ
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศ	กรรมการ
ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคกลาง	กรรมการ
ผู้อำนวยการฝ่ายบริการการตลาด	กรรมการ
ผู้อำนวยการภูมิภาคภาคตะวันออก	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์ในประเทศ	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองกฎหมายและระเบียบ	กรรมการ
ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายบริการการตลาด	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองวารสาร	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองข่าวสารการท่องเที่ยว	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองบริหารจัดซื้อจัดจ้าง	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองผลิตอุปกรณ์เผยแพร่	กรรมการ
ผู้อำนวยการกองเผยแพร่โฆษณาในประเทศ	กรรมการ
ผู้อำนวยการฝ่ายส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว	กรรมการและเลขานุการ
ผู้อำนวยการกองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ผู้อำนวยการกองส่งเสริมการบริการท่องเที่ยว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
ผู้อำนวยการกองเผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยว	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้จัดทำ

ผู้อำนวยการกองส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว
หัวหน้างานแหล่งท่องเที่ยวภาคกลาง
หัวหน้างานแหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือ
หัวหน้างานแหล่งท่องเที่ยวภาคใต้
หัวหน้างานแหล่งท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
นางเพ็ญประภา ธนากร
นายพรพล ปั่นเจริญ
นางสาวเกศมณี รัศมี
นางสาวปุณณดา ยังสว่าง

บริษัท วิเสจ จำกัด
พิสูจน์อักษรและบรรณาธิการ

ดำเนินการผลิต

ฝ่ายส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ
ISBN 978-974-679-229-5

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
๑๖๐๐ ถนนเพชรบุรีตัดใหม่ แขวงมักกะสัน เขตราชเทวี กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๕๐ ๕๕๐๐ โทรสาร ๐ ๒๒๕๐ ๕๕๑๑
Website : www.tourismthailand.org E-mail : info@tat.or.th

9 789746 792295